Инв. 8
Гос. книжная палата УзССР
5 АПР 1983
ОПИСАНО

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КП МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 77 (18.554). • Сешанба, 1983 йил 5 апрель • Баҳоси 3 тийин.

КПСС Марказий Комитети Совет Иттифоқи коммунистлари, барча меҳнаткашлари партия тарихидаги шонли санани муносиб кутиб оладилар ва уни улуғ социалистик Ватанимиз бахт-саодати йўлида, тинчлик ва социал тараққиёт ишининг тантанаси йўлида янги меҳнат зафарлари билан нишонлайдилар, деб ишонч билдиради.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ҚАРОРИ

РСДРП ИККИНЧИ СЪЕЗДИНИНГ 80 ЙИЛЛИГИ ТЎҒРИСИДА

Бундан 80 йил муқаддам — 1903 йил 30 июлда РСДРПнинг иккинчи съезди очилди. Съездда большевистик партия тузилган эди. Съезд Россия революцион марксистик ташкилотларнинг Владимир Ильич Ленин ишлаб чиққан ғоявий, сиёсий ва ташкилий принциплари негизидаги бирлашиш жараёнини ниҳоясига етказди. Янги типдаги партия — ишчилар синфи партияси, илмий коммунизм партияси, социалистик революция ва коммунистик бунёдкорлик партияси тарих майдонига чиқди.

Ленин партиясининг тузилиши ижтимоий тараққиётнинг қонуний натижаси бўлди, Россия ва халқаро пролетариат озодлик курашининг бурилиш нуқтасига айланди. XIX аср охири ва XX аср бошларида капитализм империалистик босқичга қадам қўйдики, бу босқич барча социал-иқтисодий зиддиятларни ғоят кескинлаштириб юборди. Мазкур зиддиятлар Россияда фавқулодда куч билан намоён бўлди, мамлакатда бу зиддиятлар чоризмнинг сиёсий, маънавий ва миллий зулми билан чуқурлашди. Жаҳон революцион ҳаракатининг маркази Россияга кўчди. Ишчилар синфи буржуа-помешчиклар тузумига қарши курашга отланди, меҳнаткаш деҳқонларнинг ғалаёнлари кучайиб борди. Мамлакатда марксизмнинг кенг ёйилиши жараёни интенсив тарзда борди, унда «Меҳнатни озод қилиш» группаси кўзга кўринарли роль ўйнади. Ишчилар ҳаракатини илмий социализм билан қўшиш вазифалари пролетар революцион партияга бўлган объектив эҳтиёжни келтириб чиқарди.

Партиянинг барпо этилиши гениал мутафаккир, К. Маркс билан Ф. Энгельс буюк ишининг издоши ва давомчиси бўлмиш В. И. Лениннинг жуда катта назарий ва амалий фаолияти билан чамбарчас боғлиқдир. В. И. Ленин уларнинг таълимотини империализм ва пролетар революциялари даври шароитларига татбиқан ривожлантирди, социализмнинг дастлаб алоҳида олинган бир мамлакатда ғалаба қилиши мумкинлиги ҳақида хулоса чиқарди, революцион тажрибани умумлаштириш ва атрофлича таҳлил этиш асосида ишчилар синфи озодлик ҳаракатининг туб масалаларига жавоб берди. В. И. Ленин оппортунизм ва реформизмнинг қаттиқ қаршилигини бартараф эта бориб, чинакам революцион партиянинг зарурлигини илмий асосда исботлади ҳамда унинг ташкил этилиши учун курашга бошчилик қилди.

1895 йилда В. И. Ленин ташкил қилган «Ишчилар синфини озод этиш учун кураш союзи» ана шундай партиянинг куртаги бўлди. РСДРПнинг 1898 йилда бўлиб ўтган I съезди партияга асос солинганлигини эълон қилди, аммо у ягона марказлашган ташкилот сифатида ҳали вужудга келмаган эди. Бу вазифани Лениннинг «Искра»си тайёрлаган иккинчи съезд адо этди. «Большевизм, — деб қайд қилган эди В. И. Ленин, — сиёсий фикр оқими сифатида ва сиёсий партия сифатида 1903 йилдан буён мавжуд». (Тўла асарлар тўплами, 41-том, 7-бет).

Большевистик партия II Интернационал партияларидан принцип жиҳатидан фарқ қилар эди. Бу партиялар революцион иш олиб боришга қодир эмас эдилар. Янги типдаги партияга у тузилган пайтдан бошлаб хос бўлган ҳамда ўшандан кейинги ривожланиш давомида аниқ шакл олган характерли белгилар ва хусусиятлар шундан иборатки, у:

марксча-ленинча таълимотга амал қилади ҳамда уни ижобий тарзда ривожлантириб боради, революцион назария билан революцион практиканинг узвий бирлигини таъминлайди;

ишчилар синфининг коллектив сиёсий йўлбошчиси, унинг ташкилотининг олий формаси, барча меҳнаткашларнинг авангардидир; омма билан чамбарчас алоқа — унинг битмас-туганмас кучи манбаидир;

ўз фаолиятини демократик централизм асосида ташкил этади, ўз сафларининг ғоявий ва ташкилий бирлигини, онгли интизомни доимо мустаҳкамлайди, партия аъзоларининг активлигини кучайтириб боради;

фракциячилик ва группабозликнинг ҳар қандай турига, ревизионизм, оппортунизм ва догматизм кўринишларига муросасиз муносабатда бўлади;

ўз революцион-ўзгартувчилик фаолияти, ўз сиёсати натижаларини танқидий таҳлил этади, халқаро коммунистик ҳаракат тўплаган тажрибани муттасил ўрганади, унга баҳо беради ва ундан фойдаланади;

пролетар интернационализми принципларини изчил равишда амалга ошириб боради.

Марксизм-ленинизм таълимоти билан қуролланган большевиклар партияси Россиядаги учта революцияда пролетариатнинг ва унинг иттифоқчиларининг озодлик курашига бошчилик қилди ҳамда меҳнаткашлар оммасини Октябрь ғалабасига олиб келди. Улуғ Октябрь социалистик революцияси инсониятнинг тарихий тақдирида тубдан бурилиш ясади, янги даврни — капитализмдан социализмга ўтиш даврини бошлаб берди.

Социалистик революция ғалаба қилиши билан партия олдида дунёдаги биринчи ишчи ва деҳқонлар давлатини, пролетариат диктатураси давлатини қуриш ва ҳимоя қилиш вазифалари кўндаланг бўлиб турар эди. Коммунистик партия бошчилик қилган совет кишилари ички контрреволюция ва халқаро империализмнинг бирлашган кучларини тор-мор келтириб, Гражданлар урушини ғолибона ниҳоясига етказиб, социализм қуришдан иборат ленинча планни амалга ошириш борасида ғоят улкан ишларни бошлаб юбордилар. Вайроналик, капиталистик давлатларнинг иқтисодий ва сиёсий қамали шароитида Советлар мамлакатининг меҳнаткашлари туб ўзгаришларни: социалистик индустрлаштиришни, қишлоқ хўжалигини коллективлаштиришни, маданий революцияни амалга оширдилар. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг ташкил этилиши, мамлакат барча миллатлари ва элатлари экономикаси ҳамда маданиятининг ҳар тарафлама юксалтирилиши пролетар интернационализми ғояларининг тантанаси бўлди.

Партия билан халқнинг революцион-ўзгартувчилик фаолияти натижасида СССРда социализм қурилди. Янги тузум инсоният тарихида биринчи марта ишлаб чиқариш воситаларининг ижтимоий мулклигини қарор топтирди, синфий ва миллий антагонизмларга, эксплуатация ва ишсизликка хотима берди, чинакам озодлик келтирди, моддий ва маънавий маданият ютуқларини меҳнаткашларга хизмат қилдирди. Капитализмдан социализмга ўтиш даврининг тугалланиши ҳамда социалистик турмуш укладининг мустаҳкамланиши билан мамлакатда тенг ҳуқуқлилик, коллективизм ва ўртоқларча ўзаро ёрдам муносабатлари вужудга келди, халқнинг маънавий-сиёсий бирлиги қарор топди, марксизм-ленинизм совет жамиятининг ҳукмрон идеологияси бўлиб қолди.

Улуғ Ватан урушининг оғир йилларида партия немис-фашист босқинчиларига қарши умумхалқ курашининг илҳомчиси ва ташкилотчиси бўлиб майдонга чиқди. Унинг раҳбарлигида совет кишилари оламшумул-тарихий ғалабага эришдилар, дунё халқларини фашистлар асорати хавфидан сақлаб қолдилар. Урушдан кейинги даврда мамлакат қисқа муддат ичида уруш қолдирган оғир жароҳатларни даволади ҳамда экономика ва маданият соҳасида янги-янги ажойиб муваффақиятларни қўлга киритди.

СССРда ривожланган социализм қурилиши — Коммунистик партия раҳбарлигида совет халқи бунёдкорлик фаолиятининг асосий якунидир. Мамлакатимиз коммунистик формациянинг қарор топишидаги ана шу қонуний ва тарихан узоқ муддатга чўзилувчи босқичнинг бошланишида турибди.

Ҳозирги шароитда партия билан халқ фаолиятининг асосий мазмуни ривожланган социализмни такомиллаштириш бўлиб, ана шу такомиллашув давомида аста-секин коммунизмга ўтиб борилади. Бу ҳол ишлаб чиқарувчи кучларни тағин ҳам юксалтиришни, коллективистик ижтимоий муносабатларни, Совет давлатчилиги ва демократияни, социалистик онгни, фан ва маданиятни ривожлантириш ва мустаҳкамлашни тақозо этади. Партия жамиятимизнинг реал ҳаракатда эканлигини кўриш зарурлигини, унинг муваффақиятлари ва проблемаларига, имкониятлари ва эҳтиёжларига тўғри баҳо бериш зарурлигини уқтирмоқда.

КПСС XXVI съезди ўн биринчи беш йилликка ва умуман 80-йилларга мўлжалланган вазифаларни белгилаб берди. Ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини юксалтириш, уни интенсивлаштириш йўлини амалга ошириш — партиянинг диққат-марказида турибди. Фан-техника тараққиёти суръатларини бутун чоралар билан тезлаштиришга ҳамда қўл меҳнатининг улушини қисқартишга, ресурсларнинг ҳамма турларини тежаб-тергаб ва оқилона ишлатишга, капитал маблағлар самарасини оширишга алоҳида аҳамият берилмоқда.

КПСС Марказий Комитетининг 1982 йилги май Пленуми қарори, Озиқ-овқат программаси партиянинг ҳозирги аграр сиёсатининг янги босқичидир. Халқ хўжалиги барча тармоқларининг қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини янада юксалтириш, агросаноат комплексини ривожлантириш, мамлакатни озиқ-овқат маҳсулотлари билан узлуксиз таъминлаш проблемаларини ҳал этиш томон янада чуқурроқ бурилиши амалга оширилмоқда.

Партия қўлга киритилган муваффақиятларга муносиб баҳо берар экан, халқ хўжалигини ривожлантиришдаги камчиликларни ҳам кўриб турибди, меҳнаткашларни ана шу камчиликларни бартараф этишга сафарбар қилмоқда. КПСС Марказий Комитетининг 1982 йил ноябрь Пленуми қарорларида, КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Ю. В. Андроповнинг нутқида экономиканинг аҳволи чуқур таҳлил этилган, резервлар очиб берилган, етилган проблемаларни ҳал этиш йўллари кўрсатилган. Меҳнат унумдорлигини ўстиришнинг ғоят катта аҳамиятга эга эканлиги таъкидланганки, меҳнат унумдорлиги В. И. Лениннинг ибораси билан айтганда, пировард натижада янги ижтимоий тузумнинг ғалаба қилиши учун энг муҳим, энг асосий нарсадир. Индустрияни, айниқса унинг база тармоқлари бўлмиш ёқилғи-энергетика комплексини, темир йўл транспортини, қора металлургияни, капитал қурилишни янада ривожлантиришга жуда катта аҳамият берилмоқда. Аҳолининг саноат ва озиқ-овқат молларига бўлган талабларини янада тўлароқ қондириш вазифаси қўйилган. Экономикага раҳбарликнинг бутун соҳасини — бошқаришни, планлаштиришни, хўжалик механизмини такомиллаштириш ишини жадаллаштириш лозим бўлади.

Социалистик ишлаб чиқаришнинг олий мақсади — халқ турмуш даражасини оғишмай юксалтириш, шахснинг ҳар томонлама камол топиши учун шароит яратишдир. Совет кишисининг бахт-саодати ҳақида ғамхўрлик қилиш партиямизнинг бош йўли бўлиб келди ва шундай бўлиб қолаверади. КПСС моддий ва маънавий рағбатлантиришнинг мунтазам такомиллаштирилиши йўлини амалга оширмоқда, социалистик тақсимот принципларини изчил қарор топдиришга эриша бормоқда, иш ҳақи меҳнат унумдорлиги илдамроқ ўсиб бориши асосидагина ошиши мумкинлигини уқтирмоқда. Ишга ҳалол муносабатда бўлмаслик, текинхўрлик, меҳнат қилмай даромад олиш ва тузумимизнинг табиатига ёт бўлган бошқа ҳолатларга қарши кураш олиб боришга принципиал аҳамият берилмоқда. Партия фақат меҳнат ва унинг натижаларигина ҳар бир киши фаровонлигининг манбаи бўлмоғи лозим, деб таъкидлайди.

Партия қўйган вазифаларни бажариш ишчидан тортиб то министргача—ҳамма меҳнаткашларнинг топширилган участка учун масъулиятини оширишни, халқ хўжалигининг барча бўғинларида тартиб ўрнатиш ва уюшқоқликни, план, меҳнат ва давлат интизомини мустаҳкамлашни талаб этади. Иш манфаатлари меҳнатни ташкил этиш ва унга ҳақ тўлашнинг прогрессив формаларини жорий этиш, илғор тажрибани кенг ёйиш, социалистик мусобақанинг таъсирчанлигини ошириш заруратини тақозо этади.

Мамлакатда барча синфлар ва социал группаларнинг яқинлашувидан иборат объектив жараён бормоқда. Партия ва давлат социал бир хилликни кучайтиришга ёрдам бермоқдалар, шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги, ақлий меҳнат ходимлари билан жисмоний меҳнат ходимлари ўртасидаги муҳим тафовутларни янада йўқотиб бориш йўлини изчил тарзда амалга оширмоқдалар. КПСС жамиятимизнинг ривожланиши тажрибасига баҳо бериб, жамиятнинг синфсиз структурасининг қарор топиши асосан ва бутун бошлича етук социализмнинг тарихий доирасида содир бўлиши ҳақидаги илмий жиҳатдан асосланган хулосани чиқарди.

Ленин партияси миллий муносабатлар соҳасидаги муваффақиятлар билан ҳақли равишда фахрланади. Бизга эксплуататор тузум мерос қилиб қолдирган шаклдаги миллий масала батамом ва узил-кесил ҳал этилди. Тарихда биринчи марта мамлакатнинг кўпмиллатли состави унинг заифлиги манбаидан унинг қудрати ва гуллаб-яшнаши манбаига айланди. Кишилар янги тарихий бирлиги — совет халқининг ташкил топиши ва ривожланиши жамият социал ва интернационал бирлигининг олий ифодаси бўлди. ССР Иттифоқи ташкил этилганлигининг 60 йиллигини байрам қилиш қардош халқлар бузилмас жипслигининг ёрқин намойишига айланди.

Бизнинг давлатимиздек кўпмиллатли йирик давлатнинг ривожланиши айни бир чоғда янги-янги жараёнлар ва проблемаларни келтириб чиқарадики, уларга муттасил эътибор бериш лозим бўлади. КПСС ишлаб чиқарувчи кучларни жойлаштиришни ягона умумиттифоқ халқ хўжалиги комплекси доирасида изчил такомиллаштиришни таъминлайди, ишчилар синфи миллий отрядларининг ўсиши ҳақида, барча миллатлар меҳнаткашларининг партия ва давлат органларида тегишли вакиллари бўлиши ҳақида ғамхўрлик қилади, совет кишиларини халқлар дўстлиги ва қардошлиги руҳида, ўзининг ягона Совет Ватанига муҳаббат руҳида тарбиялайди.

Социалистик демократияни изчил равишда ривожлантириб бориш жамиятимиз тараққиётининг муҳим шартидир. Пролетариат диктатураси давлатининг умумхалқ социалистик давлатига ўсиб ўтиши социализм сиёсий системасининг ва халқ ҳокимиятининг ривожланиши учун жуда катта аҳамиятга молик ўзгариш демакдир. СССРнинг янги Конституцияси совет демократиясини чуқурлаштириш, унинг форма ва методларини бойитиш учун қонунлардан иборат негиз яратди. Партия кенг оммани давлат ва жамоат ишларини бошқаришга жалб этиш, халқ депутатлари Советларининг, касаба союзлари, комсомол ва бошқа жамоат ташкилотларининг, меҳнат коллективларининг халқ хўжалиги ва социал вазифаларни ҳал этишдаги активлигини ошириш соҳасидаги ишни собитқадамлик билан олиб бормоқда. Қонунчилик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш тадбирлари кўрилмоқда.

Партиянинг раҳнамолик фаолияти совет жамиятининг маънавий ҳаётига яхши таъсир кўрсатмоқда. Ёшларни умумий ўрта таълимга ўтказиш тугалланди, олий, ўрта махсус ва ҳунар-техника таълимининг ягона системаси яратилдики, бу система халқ хўжалигини мутахассислар ва ишчиларнинг малакали кадрлари билан асосан таъминлаб турибди. Илм-фанга таяниш, унинг ишлаб чиқариш алоқаларини мустаҳкамлаш, фанни бевосита ишлаб чиқарувчи кучга айлантириш—замонамизнинг характерли белгисидир.

Партия социалистик маданиятни ривожлантириш ҳақида қайғурмоқда, адабиёт ва санъат арбобларининг диққат-эътиборини партиявийлик ва халқчиллик руҳи билан суғорилган юксак бадиий асарлар яратишга қаратмоқда. У кенг оммани маданий қурилишга фаол жалб этмоқда, кишиларнинг лаёқатлари ва истеъдодлари намоён бўлишига кўмаклашмоқда.

КПСС социалистик турмуш тарзининг моддий ва маънавий асосларини мустаҳкамлар экан, жамият аъзоларида марксча-ленинча дунёқарашни шакллантириш, уларда коммунизм идеалларига садоқат, мамлакатнинг хўжайини туйғусини, сиёсий ва ахлоқий маданиятни, буржуа идеологияси ва ахлоқига муросасизлик руҳини тарбиялаш вазифаларини қунт билан ҳал қилиб бормоқда. Сиёсий-тарбиявий фаолиятнинг ғоявий-назарий ва ташкилий савиясини ошириш, унинг ҳаёт билан алоқасини мустаҳкамлаш соҳасида иш олиб борилмоқда. Партия муваффақиятларимизни ишонарли қилиб кўрсатишни, янги-янги проблемаларни жиддий таҳлил этишни, янги фикрлар ва сўзлардан фойдаланишни пропаганданинг такомиллаштириш йўли деб биладики, бундай пропаганда ҳамма вақт ҳаққоний ва реалистик, кизиқарли ва тушунарли, демак, янада таъсирли бўлиши лозим.

Халқимиз ўзининг ҳамма муваффақиятларини совет жамиятининг раҳбар ва раҳнамо кучи, унинг сиёсий системасининг ўзаги бўлмиш КПССнинг кўпқиррали фаолияти билан ҳақли равишда боғлайди. У саксон йил мобайнида марксчи революционерларнинг кичик ташкилотидан эндиликда 18 миллиондан зиёд коммунисти бўлган қудратли жипслашган партияга айланди. КПСС ривожланган социализм шароитида бутун халқ партияси бўлиб қолиб, синфий характерини йўқотаётгани йўқ ҳамда ўз табиатига кўра, ишчилар синфининг партияси бўлиб қолмоқда. Совет жамияти ҳаётида Коммунистик партиянинг роли муттасил ошиб бормоқда.

Партия демократик централизм принципига, партия ҳаётининг ленинча нормаларига сўзсиз риоя қилинишини таъминламоқда. У ана шулар асосида ўзининг сифат составини яхшилаш, партия сафларининг жипслигини кучайтириш, бошланғич ташкилотларнинг жанговарлигини ошириш, уларнинг меҳнат коллективларидаги таъсирини кучайтириш масалаларини қунт билан ҳал этмоқда.

Партия кадрлар билан ишлаш соҳасида партия, давлат, хўжалик ва маданий-тарбиявий фаолиятнинг барча соҳаларида сиёсий жиҳатдан етук ва юксак ахлоқли, ишни яхши биладиган ва ташаббускор, ташкилотчилик лаёқатлари ва янгиликни ҳис этиш қобилияти бўлган кишилар турнишига эришиб бормоқда. Принципиаллик ва талабчанликни оширишни, танқид ва ўз-ўзини танқидни ривожлантиришни, ижрони контрол қилиш ва текшириш системасини такомиллаштиришни, партия камчиликларни очиш ва бартараф этишнинг, партия ва давлат аппарати барча бўғинларида уюшқоқлик ва интизомни мустаҳкамлашнинг ишончли воситаси деб билади.

КПСС ҳамма ерда ишнинг ленинча услубини — барча ижтимоий жараёнларга илмий ёндашишни, оммага муттасил таянишни, юксак ишчанлик, конкретлилик ва талабчанликни, формализм, бюрократизм ва хўжакўрсинчиликнинг ҳар қандай кўринишларига муросасизликни таъминловчи ижодий услубнинг барқарор этилишига муҳим аҳамият бермоқда. Партия таъкидлайдики: ҳозирги кунда керакли нарса—баландпарвоз сўзлар эмас, балки ишчанлик кайфиятидир.

Партия билан халқнинг мустаҳкам бирлиги совет жамиятининг енгилмаслигининг, социалистик Ватанимизни янада равнақ топтиришнинг манбаи бўлиб келди ва шундай бўлиб қолмоқда. Коммунистлар ўзларининг авангардлик ролини қанчалик изчил ва тўлик бажарсалар партиянинг омма билан алоқаси шунчалик мустаҳкам ва самарали бўлади. В. И. Ленин РСДРПнинг II съездида «Партия аъзоси деган номни ва унинг аҳамиятини юқори, юқори ва янада юқори кўтаришга» (Тўла асарлар тўплами. 7-том, 330-бет) даъват этган эди. Партия бугунги кунда ҳам ана шу васиятга содиқ бўлиб қолмоқда. КПСС ҳар бир коммунист партия улуғ идеаллари тантанаси учун фидокорона курашчи бўлиши тўғрисида, марксизм-ленинизм ғояларини, партия сиёсатини чуқур билиши, тушуниши ва амалга ошириши ҳақида ғамхўрлик қилмоқда. Партияга мансублик ҳеч қандай имтиёзлар бермайди, балки коммунистларнинг мамлакатда қилинаётган барча ишлар учун, социалистик қурилиш ва ижтимоий тараққиёт тақдири учун бирмунча юксакроқ масъулиятга эга эканликларини билдиради, холос.

Коммунистик партиянинг кучи шундаки, у ўзининг бутун фаолиятини, ҳар бир қадамини Маркс, Энгельс, Лениннинг барҳаёт таълимотига қиёслайди, бу таълимот ижтимоий ривожланишнинг ғоят мураккаб саволларига бирдан-бир тўғри жавоблар беради, воқеликни билиш ва ўзгартиришнинг таъсирчан методи бўлиб хизмат қилади. Партия социал тажрибани ва юзага келадиган проблемаларни идрок этишни, марксизм-ленинизмнинг энг асосий принципларига астойдил содиқ бўлиб қолган ҳолда уни ижодий ривожлантиришни муҳим ва доимий актуал вазифа деб билади.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ташкил этилган пайтдан буён пролетар, социалистик интернационализм принципларига муттасил амал қилиб келмоқда. Унинг бутун тарихи — миллий ва интернационал жиҳатларни чамбарчас қўшиб олиб боришнинг ғоят ёрқин намунасидир. Ҳозирги шароитда КПСС бир-бирига боғлиқ икки интернационал вазифани изчиллик билан ҳал этмоқда: ўз мамлакатида янги жамиятни муваффақиятли равишда барпо этмоқда, бу билан жаҳон озодлик ҳаракатининг боришига актив таъсир ўтказмоқда ва ҳозирги замоннинг революцион, прогрессив ҳаракатларига ёрдам ва мадад бермоқда.

Жаҳон социализм системаси ижтимоий тараққиётнинг ҳал қилувчи омили бўлиб қолди. Социалистик давлатлар ҳамдўстлиги халқаро муносабатларнинг янги типи бўлиб, бу муносабатлар социалистик интернационализм принциплари — мамлакатлардан ҳар бирининг манфаатларини, хусусиятлари ва анъаналарини тўла ҳурмат қилган ҳолда ўртоқларча ўзаро ёрдам, ғоявий бирлик, мақсадларнинг муштараклиги принциплари асосида қурилади. Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашининг фаолияти, социалистик иқтисодий интеграция комплекс программаларининг амалга оширилиши социализм мамлакатларининг қудратини мустаҳкамлаш ва уларни социал тараққий эттириш ишига хизмат қилади. Варшава Шартномаси ташкилоти социалистик ҳамдўстликнинг ишончли қалқонидир. Қардош мамлакатлар билан дўстлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлаш масалалари КПСС билан Совет давлатининг халқаро сиёсатида ҳамиша алоҳида, устун ўринни эгаллаб келди ва шундай бўлиб қолаверади.

Социалистик мамлакатларнинг халқлари Коммунистик ва ишчи партиялар раҳбарлигида социализм қурилишида катта-катта муваффақиятларга эришдилар. Шу билан бирга янги тузумни такомиллаштириш қийин жараён бўлиб, у мураккаб халқаро вазиятда давом этмоқда. Империализм социалистик мамлакатларга муттасил тазйиқ ўтказиб, уларга қарши қўпорувчилик ишларини кучайтирмоқда, туҳмат ва бўҳтон кампанияларини ёппасига уюштирмоқда. Шундай шароитларда сиёсатдаги хатолар партиянинг раҳбарлик ролини оз бўлса-да сусайтириш, идеология ишидаги нуқсонлар синфий душман томонидан социализм позицияларини заифлаштириш учун фойдаланилиши мумкин. Марксизм-ленинизм принципларига содиқлик, янги жамият қурилиши умумий қонуниятларини ва мазкур мамлакат хусусиятларини тўғри ҳисобга олиш, марксчи-ленинчи партияларнинг омма билан қалин алоқаси — социалистик бунёдкорлик вазифаларини муваффақиятли равишда амалга оширишнинг зарур шартидир.

КПСС билан Совет давлати мустамлакачиликни тугатиш учун олиб бораётган қатъий кураш, миллий-озодлик ҳаракатига ёрдам ва кўмак мустамлакачилик системаси емирилишига имконият яратди. Бизнинг партиямиз озод бўлган халқларнинг ўз сиёсий ва иқтисодий мустақиллиги йўлидаги курашини актив қўллаб-қувватлаб, социалистик йўлдан бораётган мамлакатлар билан ҳар томонлама алоқаларни ривожлантиришга алоҳида эътибор бермоқда. КПСС қўшилмаслик ҳаракатини, унинг антиимпериалистик йўналишини, мустамлакачиликка, агрессияга ва уруш хавфига қарши, адолатли халқаро иқтисодий муносабатлар ўрнатиш учун олиб бораётган курашини юксак баҳолайди.

Халқаро ишчилар синфи революцион курашни, бутун демократик ва антиимпериалистик ҳаракатни ҳаракатга келтирувчи асосий куч бўлиб майдонга чиқмоқда. Бизнинг партиямиз носоциалистик мамлакатлар ишчилар синфи ўзларининг энг муҳим манфаатлари учун, монополияларнинг зўравонлигига қарши, демократия ва социал тараққиёт учун олиб бораётган мардонавор кураши билан бирдамдир. КПСС халқаро коммунистик ҳаракат позицияларини, унинг тинчлик ва ижтимоий тараққиётни мустаҳкамлаш манфаатларини кўзлаб марксизм-ленинизм, пролетар интернационализми асосидаги жипслигини мустаҳкамлаш йўлини изчиллик билан ўтказиб келмоқда.

Партия ғоявий душманларга, уларнинг реал социализмга қилаётган ҳуружларига қатъий зарба бермоқда. КПСС бошқа марксчи-ленинчи партиялар билан биргаликда ишчилар синфининг манфаатлари учун, меҳнаткашлар ҳокимияти учун курашда, социализм қурилишида Коммунистик партияларнинг раҳбарлик ролини камситишга, уларнинг бирлигига путур етказишга интилаётган ревизионизм ва оппортунизмга қарши актив курашиб келмоқда ва бундан буён ҳам актив курашаверади. Партия тўғрисидаги марксча-ленинча таълимотни ҳимоя қилиш ва қарор топтириш — барча коммунистларнинг интернационал бурчидир.

КПСС турли ижтимоий тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшашидан иборат ленинча принципга амал қилиб, тинчликни сақлаб қолиш ҳамда мустаҳкамлаш учун изчил ва сабот билан курашмоқда. КПСС XXVI съездида қабул қилинган ва 80-йилларга мўлжалланган Тинчлик программаси инсониятни термо-ядро уруши хавфидан халос этиш, уни куролланиш пойгасининг оғир юкидан халос этишнинг реал амалий йўлини кўрсатиб беради.

Партиямизнинг тинчликсевар ташқи сиёсати, Совет Иттифоқи кейинги вақтларда олға сурган, шунингдек, Варшава Шартномасида қатнашувчи давлатлар Сиёсий маслаҳат комитетининг Прага кенгаши Сиёсий декларациясида олға сурилган катта-катта ташаббусларни халқаро жамоатчилик тобора кўпроқ қўллаб-қувватламоқда. Совет кишилари бошқа мамлакатларда тинчлик учун, қуролланиш пойгасига қарши курашчиларнинг кенг авж олиб кетган оммавий ҳаракати билан бирдам эканликларини изҳор қилмоқдалар.

КПСС, бутун совет халқи қардош партиялар билан, социалистик ҳамдўстлик мамлакатларининг меҳнаткашлари билан, барча тараққийпарвар кучлар билан биргаликда империализмга ва аввало антикоммунистик «салб» юришини уюштиришга уринаётган, дунёга ядро уруши хавфини солаётган АҚШ милитаристик доираларига қарши қатъий курашмоқдалар.

КПСС ва Совет давлати халқларнинг тинчлиги, хавфсизлиги ишини изчил ҳимоя қилиш билан бир вақтда империализм таркиб топган кучлар мувозанатини бузишга ва ҳарбий устунликка эришишга интилишдан воз кечмаган экан, СССРни, унинг иттифоқчилари ва дўстларини ҳимоя қилмоқ учун Совет Қуролли Кучларини барча зарур нарсалар билан таъминлаб туриш муҳим эканлигини биладилар. Коммунистик партия билан Совет давлати Ленин васиятларига амал қилиб, доимо юксак даражада ҳушёрлик кўрсатиб келмоқдалар, Ватанимизнинг мудофаа қобилиятини мустаҳкамлаш юзасидан зарур чораларни кўрмоқдалар.

Ленин партияси босиб ўтган йўл — ҳақиқатан ҳам қаҳрамонона кураш ва ғалабалар йўлидир. Мамлакат тақдиригагина ҳал қилувчи таъсир ўтказиб қолмай, шу билан бирга жаҳон тарихининг боришини тубдан ўзгартириб юборган улуғвор ўзгаришлар Ленин партияси раҳбарлигида амалга оширилди. Совет халқи КПССни ўзининг синалган авангарди деб, ўзининг туб манфаатлари ифодачиси деб билмоқда, партиянинг ички ва ташқи сиёсатини якдиллик билан қўллаб-қувватламоқда, бу сиёсатни амалга ошириш учун актив курашмоқда.

КПСС Марказий Комитети **қарор қилади:**

РСДРП II съездининг 80 йиллиги партиямиз билан совет халқи тарихидаги шонли сана сифатида кенг нишонлансин. Шу муносабат билан иттифоқдош республикалар Компартияларининг Марказий Комитетлари, ўлка, область, округ, шаҳар, район партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотлари, совет органлари, касаба союз, комсомол ташкилотлари ва бошқа жамоат ташкилотлари, Қуролли Кучларнинг сиёсий органлари актив сиёсий ва ташкилотчилик ишларини авж олдириб юборсинлар. Бу ишлар партия билан халқнинг бузилмас бирлиги, меҳнаткашларни КПСС теварагида тобора жипслаштириш, партия XXVI съездининг ва КПСС Марказий Комитети кейинги Пленумларининг қарорларини, КПСС Марказий Комитети Бош секретари Ю. В. Андроповнинг партия Марказий Комитети 1982 йил ноябрь Пленумида сўзлаган нутқида, «СССРнинг олтмиш йиллиги» мавзуидаги докладида, «Карл Маркс таълимоти ва СССРда социалистик қурилишнинг баъзи масалалари» мақоласида ҳамда бошқа нутқлар ва ҳужжатларда ўртага қўйилган вазифаларни муваффақиятли равишда бажаришга оммани сафарбар этиш белгиси остида ўтказилсин.

Идеологик, оммавий-сиёсий ишларда куч-ғайрат илмий социализм ғояларини, партия тўғрисида марксча-ленинча таълимотни, КПССнинг жаҳоншумул тарихий тажрибасини пропаганда қилишга қаратилсин, бу иш К. Маркс туғилган куннинг 165 йиллигига ва вафот этган куннинг 100 йиллигига бағишланган тадбирлар билан чамбарчас боғлаб олиб борилсин. Совет халқининг Коммунистик партия раҳбарлигида эришган тарихий ғалабалари, КПССнинг кўп қиррали фаолияти, жамиятимиз ҳаётида унинг ортиб бораётган аҳамияти ёрқин ва ишонтирарли қилиб кўрсатиб берилсин. Меҳнаткашлар, хусусан ёшлар ўртасидаги тарбия ишида социализм учун кураш шонли анъаналаридан кенг фойдаланилсин, коммунистлар билан комсомоллар партия тарихини яхши билишларига, унинг қарорлари ва сиёсатини қатъият билан муттасил амалга оширишларига эришилсин.

Москва шаҳрида партия II съездининг 80 йиллигига бағишланган тантанали мажлис ўтказилсин.

* * *

КПСС Марказий Комитети Совет Иттифоқи коммунистлари, барча меҳнаткашлари партия тарихидаги шонли санани муносиб кутиб оладилар ва уни улуғ социалистик Ватанимиз бахт-саодати йўлида, тинчлик ва социал тараққиёт ишининг тантанаси йўлида янги меҳнат зафарлари билан нишонлайдилар, деб ишонч билдиради.

А. А. ГРОМИКОНИНГ МАТБУОТ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

2 апрель куни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари, СССР ташқи ишлар министри А. А. Громиконинг совет ва чет эл журналистлари учун матбуот конференцияси бўлиб ўтди.

А. А. Громико қуйидаги баёнотни берди.

Мен халқаро вазият ва Совет Иттифоқи ташқи сиёсатининг баъзи масалалари хусусидаги фикрларни айтмоқчиман.

Америка президентининг нутқлари, асосан сўнгги баёнотлари шу матбуот конференцияси учун сабаб бўлди, дейиш мумкин. Бу нутқларда у халқаро вазиятнинг, Америка Қўшма Штатлари сиёсати ва Совет Иттифоқи сиёсатининг бир қанча муҳим масалалари хусусида гапирди. Президент деярли биронта нутқида Совет Иттифоқининг сиёсати тўғрисида гапирмай ўтмаяпти. Ёритиб бериш лозим бўлган бошқа баъзи масалалар ҳам тўпланиб қолди.

Хўш, Америка президенти ўзининг сўнгги нутқларида ва айниқса 30 мартдаги баёнотида, башарти Европа вақти назарда тутиладиган бўлса, биринчи апрель нутқида айтган гапларидан қай бири даставвал эътиборни ўзига тортади? Президент АҚШ, аниқроқ қилиб айтганда эса, Американинг ҳозирги маъмурияти ўз ташқи сиёсатида юксак маънавий мақсадларга амал қилмоқда, халқларнинг ҳуқуқларини муҳофаза қилиш ва қўриқлаш ниятини, Америка Қўшма Штатларининг манфаатларини, шу манфаатлар дунёнинг қайси бурчагида бўлишидан қатъи назар, муносиб равишда ҳимоя қилишни кўзламоқда, деган гапни айтди.

Бироқ, Америка президенти буларнинг биринчисини ҳам, иккинчисини ҳам, учинчисини ҳам ўзича тушуниб келган ва ўзича тушунмоқда, албатта. Урушга, аввало ядро урушига тайёргарлик кўриш билан шуғулланаётган давлат юксак маънавий мақсадларни ҳимоя қила олмайди. Башарти: юксак маънавий мақсадларни ҳимоя қилиш билан айни бир вақтда неча юз миллионлаб кишилар куйиб кул бўладиган ядро урушига тайёргарлик кўриш билан шуғулланиш мумкинми? — деган савол бериладиган бўлса, ҳар бир софдил киши: йўқ мумкин эмас, деб жавоб қайтаради. Кўпгина сиёсатчилар, деярли барча олимлар тўғри айтишаётганидек, ер юзи цивилизацияси учун фалокат келтириши мумкин бўлган ядро урушига тайёргарлик кўраётган давлат ўзининг ташқи сиёсий фаолияти муносабати билан юксак маънавий бойликларни ҳимоя қилиш тўғрисида гапиришга ҳақи йўқ.

Американинг манфаатларини ҳимоя қилиш тўғрисида. Америка Қўшма Штатларининг қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш ҳақида ҳам Америкага тегишли бўлган нарсаларни ҳимоя қилиш ҳақида гап борса яхши бўлур эди. Бироқ, умуман олганда, «Америка манфаатларини ҳимоя қилиш» иборасини Вашингтондагилар қандай тушунаётганликлари билан таниш бўлмаган кишиларни дунёда камдан кам учратиш мумкин. Шундай бўлиб чиқмоқдаки, Вашингтондагилар дунёнинг исталган бурчагида АҚШ учун маънавий-сиёсий ва, айниқса, ҳарбий-стратегик жиҳатдан бирон наф олиш учун қулай шароит вужудга келди, деб ҳисоблашлари биланоқ ўша жой Америка манфаатлари райони деб эълон қилинмоқда. Бу манфаатларни бутун куч билан, шу жумладан ҳарбий куч ишлатиб ҳимоя қилиш лозим, деб айтилмоқда. Агар ҳамма конкрет фактлар ҳақида гапирадиган бўлсак, бунинг учун жуда кўп вақт кетган бўлур эди.

Масалан, ҳар бир киши Форс кўрфаз зонаси ва шу кўрфаз атрофидаги сувлар ҳақида бир ўйлаб кўрсин. У Вашингтондагиларнинг ҳам «Америка манфаатлари»ни, ҳам инсон ҳуқуқларини, ҳам халқларнинг ҳуқуқларини қандай тушунаётганликлари тўғрисидаги саволга ишонарли даражада жавоб олади.

Совет кишилари, мамлакатимиз ва унинг раҳбарлари ҳар бир давлатнинг ташқи сиёсати халқларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва, бинобарин, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ғояси билан суғорилган бўлишига қарши ҳеч қачон эътироз билдирган эмаслар, Ленин замонидан бери халқларнинг ҳуқуқларини, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги бу талаб Совет ташқи сиёсатининг таркибий қисми бўлиб келмоқда. Аммо, сиёсатда бошқа манфаатлар устун бўлиб чиққан пайтларда мана шу ўз-ўзидан жуда яхши иборадан ғаразли мақсадлар йўлида фойдаланилаётганлиги бизга маълум. Халқларнинг ҳуқуқларини, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш деган шу иборанинг ҳақиқий маъноси сийқалаштирилаётганлиги ва унинг ўрнига бошқа талаблар, муайян давлатнинг йўл-йўриқлари — унинг сиёсий, ҳарбий-стратегик ва, айниқса, иқтисодий йўл-йўриқларига мос бўлиб тушадиган талаблар қўйилаётганлиги бизга маълум.

Шу муносабат билан бизнинг ташқи сиёсатимиз ҳақида қуйидагиларни айтмоқчиман. Совет Иттифоқининг ташқи сиёсатини партиямизнинг, мамлакатни идора қилувчи партия — Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг съездлари, унинг Марказий Комитети қарорлари белгилаб берган. Бу сиёсат кўпгина ишларда, шу жумладан, ўйлайманки, ҳаммага маълум бўлган жуда катта ишларда ўз ифодасини топмоқда. Бу сиёсат Совет раҳбарларининг нутқларида ва аввало КПСС Марказий Комитети Бош секретари Юрий Владимирович Андроповнинг конкрет масалалар юзасидан сўзлаган ва конкрет таклифлар баён этилган нутқларида ифодалаб берилмоқда. Бу нутқлар сизларнинг эсингизда бўлса керак деб ўйлайман.

Совет ташқи сиёсати — тинчлик сиёсатидир, халқлар ўртасида дўстлик сиёсатидир, бошқа давлатларнинг ички ишларига аралашмаслик сиёсатидир, бу сиёсат кескинликни юмшатишга, халқаро вазиятдаги кескинликни тугатишга қаратилган сиёсатдир. Бизнинг сиёсатимиз телбаларча қуролланиш пойгасини тўхтатишга қаратилган. Аввало қурол-яроғларни чеклаш ва қисқартириш йўлини топиш, сўнгра эса қурол-яроғларни йўқ қилиб ташлаш йўлини топиш лозим.

Нечундир ҳозир Ғарбда Совет Иттифоқининг ёппасига ва батамом қуролсизланиш тўғрисидаги таклифи хусусида гапириш ва ёзишни лозим кўрмаяптилар. Мен шуни таъкидлаб ўтишим керакки, Совет Иттифоқи иккинчи жаҳон уруши тамом бўлганидан кейин тарихга зарҳал ҳарфлар билан ёзиладиган ва айтиш мумкинки, ёзиб қўйилган икки таклиф билан майдонга чиқди.

Биринчиси — ядро қуролини ишлатишни, ундан фойдаланишни абадий тақиқлаш масаласи юзасидан халқаро конвенция тузиш таклифидир. Иккинчиси — Совет Иттифоқи ёппасига ва батамом қуролсизланиш программасини ўртага қўйди. Бошқа давлатлар турли баҳоналар билан — пропорцияларни аниқлаш, у ёки бу турдаги қурол-яроғларни қисқартиришга қандай ёндашиш, мана шуларнинг ҳаммасини қандай қилиб бирга қўшиш тўғрисидаги турли-туман баҳоналар билан қуролсизланиш масалаларининг ҳал этилишини пайсалга солиш, яъни мураккабликни рўкач қилиб бу масалаларнинг ҳал этилишини барбод қилиш ниятида эканликлари аниқланиб қолганидан кейин Совет Иттифоқи: келинглар, баҳсларни тўхтатайлик, келинглар, ёппасига ва батамом қуролсизланишни кўзлаб иш тутайлик, деб таклиф қилди. Ўшанда музокарадошларимиз, хўш, ёппасига ва тўла қуролсизланиш ҳақиқатда амалга оширилаётганига ишонмай туриб қандай қуролсизланиш бўлади, деган гапларни айта бошладилар, бошқа сўзлар билан айтганда улар контрол тўғрисидаги масалани ўртага қўйдилар, шу тариқа Совет Иттифоқини бирмунча қисиб қўйиш мумкин ва ўшанда у ўзини ноқулайроқ ҳис этади, деб ҳисобладилар.

Бунга жавобан Совет Иттифоқи ёппасига ва тўла контролни — ёппасига ва тўла қуролсизланиш билан бирга ёппасига ва тўла контролни таклиф қилди. Бизнинг шу таклифимиз ҳозир ҳам ўз кучида қолмоқда. Такрор айтаман, Ғарбда бу ҳақда ёзиш одат эмас, афсус. Сирасини айтганда, бу ҳақда ёзишни нима учун хоҳламасликлари оз бўлсада тушунарлидир. Чунки ёппасига ва тўла қуролсизланиш, ёппасига ва тўла контрол қилиш ҳақида гапириш билан айни бир вақтда урушга тайёргарлик кўриш сиёсатини ўтказиш, қуролланиш пойгасини зўр бериб давом эттириш, ҳарбий бюджетни тинимсиз кўпайтираверишни қийин-да, ахир.

Мен Совет Иттифоқининг иккита энг катта ташаббусини эслатиб ўтдим. Энди кейинги вақтларда ҳам Совет Иттифоқи бир қанча ташаббуслар билан майдонга чиққанини таъкидлаб ўтмоқчиман. Ўзининг ҳарбийлаштириш сиёсатига содиқ эканлигини ҳеч сўзсиз, ошкора — такрор айтаман, ошкора эътироф этмай туриб бу ташаббусларни писанд қилмасликка ҳеч кимнинг ҳақи йўқ. Хўш, булар — қайси ташаббуслар?

Биринчиси. Совет Иттифоқи ядро қуролини биринчи бўлиб ишлатмаслик тўғрисида ўз ташаббуси билан зиммасига бир томонлама мажбурият олди. У бошқа давлатларнинг бунга рози бўлишини кутиб турмади. Бу — қатъий ва дадил қадамдир. Шу ерда ҳозир бўлган ҳар бир киши бу гапга қўшилса керак, деб ўйлайман. Ядро қуролига эга бўлган бошқа давлатлар бу соҳада олға силжишни хаёлларига ҳам келтирмаган бир пайтда Совет Иттифоқи ядро қуролини биринчи бўлиб ишлатмаслик мажбуриятини олди. Ҳа, бу — бизнинг дадил, тинчликсевар қадамимиздир. Ғарбдагилар бу ҳақда гапиришни унчалик ёқтирмайдилар. Чакки қилишади.

Иккинчиси. Совет Иттифоқи ҳамда унинг Варшава Шартномасидаги дўстлари ва иттифоқчилари Сиёсий маслаҳат комитетининг мажлисида шартнома тузишни НАТО мамлакатларига таклиф этишга қарор қилдилар. Нима ҳақда денг? Ядро қуролини ишлатмаслик, оддий қурол-яроғларни ишлатмаслик ҳақида, яъни НАТО давлатлари билан Варшава Шартномаси давлатлари ўртасидаги муносабатларда умуман куч ишлатмаслик ҳақида шартнома тузишни таклиф қилдилар. Бу таклиф шу шаклда қилинганининг сабаби нима? Чунки Ғарбда гўё Совет Иттифоқи у ёки бу давлатга ёки давлатлар группасига албатта ядро қуроли билан эмас, балки оддий қурол ишлатиб хужум қилиши мумкин, деган жуда кўп сафсаталар айтилди. Бу гаплар сафсата эди, албатта. Бироқ, бу уйдирмалар хабарсиз кишиларни, ташқи сиёсат масалаларига яхши тушунмаган кишиларни чалғитиши мумкин эди.

Варшава Шартномаси мамлакатлари қилган таклифлар бундай важларни чиппакка чиқаради. Биз шу бугуноқ НАТО мамлакатлари билан музокара бошлаб, бу масалани муҳокама қилишга, энг яхшиси эса, бир-биримизга қарши куч ишлатмаслик тўғрисида ўзаро мажбурият баён этилган тегишли хужжатни имзолашга тайёрмиз.

Хўш, Шимолий Атлантика иттифоқининг мамлакатлари бизнинг бу таклифимизга қандай назар билан қарамоқдалар? Кўпчилик бизга таклиф ўрганилмоқда, деган маънода жавоб беряпти. Орадан қанча вақт ўтиб кетди, таклиф эса ҳамон ўрганилмоқда.

Яқинда мен ўзим ГФРда бўлдим. Канцлер Коль, ташқи ишлар министри Геншер ҳам бу таклиф ўрганилаётганини айтдилар. Бошқа мамлакатларнинг ҳукуматлари ҳам шундай демоқдалар. Америка раҳбарлари бирмунча бошқача иш тутмоқдалар. Гарчи улар расмий равишда узил-кесил салбий жавоб қайтармасалар ҳам, индамай турибдилар, тактик мулоҳаза билан шундай қилинмоқда, деган таассурот туғилмоқда бизда. Шама қилиб айтилаётган айрим гапларга асосланиб, бу таклиф Вашингтоннинг дидига ёқмаяпти, деган хулосага келиш мумкин. Башарти, шундай бўлса, афсусланиш керак.

Варшава Шартномаси мамлакатларининг бу таклифи тушунишга сазовор бўлади, деб умид қилгимиз келади. Агар бизга бирон бир савол бермоқчи бўлсалар, биз бу саволларни биргаликда тўпланиб кўриб чиқишга тайёрмиз. Эҳтимол, бундай саволларга ўрин йўқдир, ёки улар эътиборга олинар. Эҳтимол, қандайдир тузатишлар бордир? Биз шундай тузатишларни биргаликда муҳокама қилишга тайёрмиз. Бундай тузатишлар ёки уларнинг баъзилари қабул этилиши мумкин. Эҳтимол, томонларнинг мажбуриятлари хусусидаги бирон-бир ибораларни яхшилаш тўғрисида таклифи бордир? Биз бу ҳақда ҳам фикрлашишга тайёрмиз. Фикрлашиш пировард натижада шартнома юзасидан умумий тил топилишига олиб бориши мумкин.

Ўртоқлар ва жаноблар! Бу ерда улари ҳам, булари ҳам бор. Агар тинчликка ирода бўлса, бундай шартнома тузиш тўғрисидаги таклифга қарши ишонарли важлар бўлиши мумкин эмас. Фақат бир ўйлаб кўринглар: бу — уруш бўлмаслиги хусусидаги, бир давлатнинг иккинчи давлатга қарши ёки давлатлар группасининг бошқа давлатлар группасига қарши куч ишлатмаслиги хусусидаги таклифдир. Модомики, одамлар тинчликда яшашни хоҳлар эканлар, бу таклифга қарши бирон-бир оқилона эътироз бўлиши мумкинми, ахир? Йўқ. Оқилона эътирозлар бўлиши мумкин эмас.

Биз ҳукуматларга ҳам, ва, ўз-ўзидан равшанки, халқларга ҳам мурожаат этиб, уларни биз ўртага қўйган ва социалистик давлатлар халқларининг хоҳиш-иродасини ифодалайдиган таклифни жиддийроқ салмоқлаб кўришга чақирамиз. Бу таклиф ҳам халқаро муносабатлар тарихига зарҳал ҳарфлар билан ёзиб қўйилишига аминмиз.

Ядро қуролининг баъзи масалалари ҳозир биринчи ўринга чиқиб қолди. Бунда биз ялпи маънодаги ядро қуролини, яъни стратегик қуролни ҳам, Европа миқёсидаги ядро қуролини, яъни ўртача олисликка учириладиган қуролни ҳам назарда тутяпмиз.

Бу масалалар ҳозир халқаро турмушнинг диққат марказида турибди. Европадаги, АҚШдаги, Канада ва бошқа мамлакатлардаги халқларнинг, сиёсат, жамоат арбобларининг бутун фикри-зикри ҳозир шу масалалар билан банд. Халқлар ва сиёсат арбоблари булар — қайси масалалар эканини, бу масалаларнинг таъсири қандайлигини, бу масалаларнинг ҳал этилиши ёки ҳал этилмаслиги имкониятлари қандайлигини ва бундан қандай хулосалар келиб чиқишини тушунадилар.

Совет Иттифоқи билан АҚШ ўртасида ўтказилаётган музокаралар муносабати билан Европада ядро қуроли масалаларига тўхталиб ўтмоқчиман. Биз яқин истиқболни қандай тасаввур этаяпмиз ва шу жиҳатдан олганда ҳозирги аҳволни қандай характерлаяпмиз? Аввало Вашингтонда, умуман, Женевада жиддий музокаралар давом этмоқда, деб қилинаётган даъволар нотўғри эканини таъкидлаб ўтмоқчиман. У ерда, гўё, хавотирли ҳеч гап йўқ, бутун иш Совет Иттифоқига тазйиқ ўтказишдан, позицияни кучайтиришдан иборат, ана ўшанда ҳамма нарса кўнгилдагидек бўлади, деб ўйламоқдалар. Ҳатто, Совет Иттифоқига қанчалик кўп тазйиқ қилинса, бир битимга келиш имконияти шу қадар кўп бўлади, деган гапни ҳам айтмоқдалар. Бу йўл музокара столига қўйилаётган конкрет таклифларда ифодаланмоқда.

Вашингтонда берилаётган баёнотларда ёлғон гаплар, сохта даъволар кўп, ҳақиқий маълумотлар ҳақида гап борганида, қалбакичиликлар, ғирромликлар кўп. Шу масала хусусида тўхталиб ўтиш зарур. Аввало, Америка президентининг ўртача олисликка учириладиган ракеталар хусусидаги ўз таклифи — гўё битимга эришиш, тинчликка эришиш йўлини очади, деган даъвосига тўхталиб ўтиш зарур. Бу даъво унинг сўнгги баёнотларида жуда аниқ-равшан қилиб айтилди. Йўқ, бу даъво тўғри эмас, бу тадбир тинчликка олиб борадиган йўл эмас ва битимга эришиш йўли эмас. Битим билан шу таклифлар ўртасидаги жарлик тобора чуқурлашиб бораверади. Президент аҳамияти жиҳатидан ҳам, миқёси жиҳатидан ҳам бутун-бутун каттакон компонентларни эътибордан четда қолдираётганини ҳамма ҳам биладими? Бу гап авиацияга, ядро қуроли ташийдиган самолётларга тааллуқлидир. Америка президентининг баёнотларида ва мулоҳазаларида булар эътиборга олинмаган. Сиёсий арбоблар ҳам, ҳарбий арбоблар ҳам бу компонентни музокаралардан ва битимлардан соқит қилишга ҳақли эмас. Одамлар ракета келтириб ташлайдиган ядро зарядидан ўладиларми ёки самолёт келтириб ташлайдиган ядро зарядиданми? — бунинг ҳам одамлар учун фарқи йўқ. Хиросима ва Нагасакига тушган бомбалар самолётлардан ташланган эди. Ҳозир эса самолётлар билан бундан ҳам даҳшатлироқ қурол олиб бориб ташланиши мумкин. Модомики шундай экан, бутун мана шу компонентни қандай қилиб ҳисобга олмай бўлади?

Делегациялар Женевада бу масалани муҳокама қилиб кўрдилар. Унга яқинлашиб келдилар. Бироқ, бу муҳокамадан ҳеч нарса чиқмади. Нега? Чунки Америка вакилларида бу масала хусусида бир фикрга келиш тўғрисида йўл-йўриқ йўқ экан. Мен мисол келтираман. Буни қарангки, ўртача олисликка учириладиган самолётлар орасида ядро қуролидан бошқа нарсаларни ҳам ташийдиган самолётлар бор, улар ҳарбий вазифаларни ҳам, тинч вазифаларни ҳам бажариши мумкин, шунинг учун ҳам уларни ядро қуроли ташувчи воситалар жумласига киритиб бўлмайди, деган гапни айтмоқдалар. Аммо бу гап, башарти энг қудратли, айтайлик ердаги базада жойлаштирилган даҳшатли баллистик ракетани бирон бир киши, ахир бу ракета ядро зарядини олиб бориб ташлаши мумкин, аммо ундан метеорология мақсадлари учун фойдаланиш мумкин ва шунинг учун яхшиси уни ядро зарядлари ташийдиган ракеталар жумласига қўшмаслик керак, деб таърифлашига ўхшаш бир гапнинг ўзгинасидир. Бемаънилик эмасми, бу? Ҳа, уччига чиққан бемаънилик. Бироқ, АҚШ ҳукуматининг фикрини ифодаловчи расмий вакиллар аслида мана шундай позицияни маълум қилмоқдалар.

Сўнгра, АҚШнинг авианосецлари, авианосецлардаги авиацияси бор. Жуда яхши маълумотларга қараганда, Американинг камида олтита авианосеци Европага шайдо бўлиб қолган. Улар Европа атрофидаги сувларда, Ўрта денгизда ёки унинг яқинида — Европа сувларини бошқа қитъалар сувларидан ажратиб турган чизиқ ортида турибди, улар бу чизиқни бир неча дақиқада кесиб ўтиши мумкин. Бу — жуда катта куч. Ҳар бир авианосецда ядро қуроли, ҳа, ядро қуроли ташувчи тахминан қирқтадан самолёт бор.

Модомики шундай экан, наҳотки биз, Совет Иттифоқи бундан кўз юмишимиз ва авианосецлардаги авиацияни ҳисобга олмаслигимиз керак? Бемаънилик бу. Бизга кўз юмиб буни кўрмасликни таклиф қилаётган ҳукуматнинг ниятини жиддий деб бўлмайди. Шу сабабли ядро қуроли ташувчи бутун бир — бизнинг назаримизда даҳшатли компонентни — мана шундай авиацияни ҳисобга олмаслик тўғрисидаги ҳар қандай таклиф жиддий таклиф эмас. Бас, шундай экан, бу асосда бир битимга келиш йўлини қидириб бўлмайди.

Манзаранинг иккинчи бир муҳим элементи. Буни билмоқ керак, акс ҳолда янглишиб кетиш мумкин. Конкрет аҳволни билмай туриб қанчадан-қанча гап айтилмоқда, қанчадан-қанча баёнот берилмоқда. Энг зарур нарсаларни билмоқ керак. Шундай қилмай туриб, такрор айтаман, ҳатто янглишишни истамаган киши ҳам янглишиши мумкин.

Англия билан Францияда ядро воситалари — ракеталар, ядровий ракеталар бор. Совет Иттифоқи музокаралар чоғида шу ракеталарни ҳисобга олишни таклиф қилмоқда. Улардан кўз юмиб бўлмайди, уларни йўқ деб ҳисоблаб, фақат Американинг ядровий воситалари ҳақида битим тузиш мумкин эмас. Чунки бу ракеталар — Шимолий Атлантика иттифоқи умумий кучларининг бир қисми-ку, ахир. Бу хусусда қанчадан-қанча баёнот берилди. Англия билан Франциянинг ядровий кучлари — умуман НАТО ядровий кучларининг таркибий қисми эканлиги ҳақида юзлаб, ҳатто минглаб баёнотлар, жуда дабдабали баёнотлар берилди. Бизга мана шу ядровий кучларни бир чеккада қолдириб, битимга келиш йўлини қидиришни таклиф қилмоқдалар. Бу калтабин таклифдир. Тасаввур этиб кўринг-а, даҳшатли фожиа рўй берди: айтайлик, ядро зарядлари жойланган инглиз ракетаси учиб келмоқда. Эҳтимол, унга «мен инглиз ракетасиман» деган ёрлиқ осиб қўйиш керакдир? Агар у ташлайдиган қуролдан одамлар бошқа ҳар қандай қуролдан ўлганлари каби ўлаберсалар-чи? Ёки француз ракетаси учиб келаяпти дейлик. Эҳтимол, у ҳам «мен француз ракетасиман, мени ҳисобга олиш керак эмас эди», деган ёрлиқ билан учиб келадими? Бемаънилик-ку бу. Бошқа ҳар қандай ракета ташлайдиган самолёт каби ундан ҳам одамлар ҳалок бўлаверадилар. Шунинг учун ҳам бу ракеталарни, ҳам инглиз, ҳам француз ракеталарини умумий миқдорга қўшиб ҳисобламоқ керак.

Бундай қилиш — ҳам сиёсий, ҳам ҳарбий-стратегик жиҳатдан, ҳам илмий жиҳатдан, ҳам техникавий жиҳатдан, хуллас ҳар жиҳатдан асосланган, бирдан бир тўғри ёндашишдир. Бу ўринда ҳамма нарса равшандек туюлса ҳам, аммо шу пайтгача АҚШнинг позицияси ўзгармаган эди ва Америка президентининг сўнгги баёнотларига қараганда ўзгаргани ҳам йўқ.

Сўнгра. Бу гап ҳам мазкур баёнотларда аниқ акс этган. Башарти Европадаги ракеталарни бирон-бир миқдорда қисқартириш тўғрисида гапириладиган бўлса, шу ракеталарни Европада қисқартириш ва тугатиш етарли эмаслигини назарда тутиб қўйинг. Осиёда ҳам тегишли классдаги ракеталарни тугатиш лозим, деган талаб қўйилмоқда. Буни қаранг-а, қаёқларга кўз олайтиришмоқда! Шуни айтиш зарурки, бу гап ва фақат бу гапнинг ўзигина бир битимга келиш имконини йўққа чиқаради. Хўш, қайси асосга биноан Осиё бунга тортилмоқда?

Агар битимга эришилса, биз ракеталарнинг бир қисмини Европадан, Европа зонасидан Осиёга олиб кетишимиз мумкинлигини назарда тутамиз, Ю. В. Андропов тегишли таклифни киритганда шу ҳақда гапирган эди, бу таклиф яхши маълум. Бу — бизнинг ишимиз ва бизнинг ҳуқуқимиз, Бинобарин, биз уларни Ғарбий Европага етиб бора олмайдиган жойга олиб бориб қўйишга тайёрмиз. Буни биз музокаралар чоғида айтдик ва Америка маъмурияти ҳам буни билади. Такрор айтаман: биз ракеталарни Ғарбий Европа мамлакатларига етиб бора олмайдиган жойга олиб кетамиз, деб айтдик. Улар бўлса бизга: йўқ, бу етарли эмас, демоқдалар. Америка маъмуриятининг ва шахсан президентнинг мулоҳазаларига қараганда, бу ракеталар ҳам тугатилиши лозим эмиш. Биргина шу талабнинг ўзини олганда ҳам, у бир битимга келиш имкониятини йўққа чиқаради.

Бу ракеталар Европа мамлакатлари учун хавф солмайди, аммо улар нима учун керак? Улар Совет Иттифоқига ўзини хавф-хатарсиз сақлаш учун керак. Чунки Американинг ҳарбий базалари Совет Иттифоқини қандай ҳалқа билан ўраб олганлиги яхши маълум. Япония ва унинг атрофидаги сувлар ядро қуроли билан ва шу қуролни ташувчи тегишли воситалар билан тиқилтириб юборилган. Окинава ороли — ядро қуролининг жуда катта базаси. Жанубий Корея — ядро қуролининг жуда катта базаси, аниқроғи базалар комплексидир. Ҳинд океани, айниқса Диего-Гарсия базаси Совет Иттифоқини мўлжалга оладиган ядро қуролига тиқилтириб юборилган. Форс кўрфази ва унинг атрофидаги сувлар ядро қуролига тиқилтириб юборилган. Бунда шуни эътиборга олингларки, бу ўринда гап ўртача олисликка учириладиган қурол тўғрисида бормоқда, шунга зўр диққат билан қарашингизни сўрайман. Мана шу қуролларнинг ҳаммаси Совет территориясига етиб кела олади. Бугина эмас — мен айтадиган гаплар ҳақида тасаввурга эга бўлмаган киши учун бу, айниқса, қизиқарли бўлади, — бу қурол бутун Сибирни, Совет Иттифоқининг бутун Осиё қисмини, ҳатто унинг энг шимолий қисми — Таймир ярим оролини нишонга олади. Бунда гап фақат ўртача олисликка учириладиган қурол тўғрисида бормоқда. Бу ўринда юқорида айтиб ўтилган районларда мавжуд бўлган ва жойлаштириб қўйилган Американинг стратегик қуроли назарда тутилаётгани йўқ. Стратегик қурол бошқа битим билан, муваққат битим билан тартибга солинади, ҳозирча бу битим амал қилиб турибди. Томонлар шу битимнинг амал қилиш муддатини узайтириш тўғрисида келишиб олдилар. Хуллас, гап фақат ўртача олисликка учириладиган қурол ҳақида бормоқда. Бинобарин, худди мана шу қурол Совет Иттифоқининг бутун Осиё территориясини нишонга олиб турибди. Хўш, Совет Иттифоқи шу қуролга қарама-қарши қўйиш учун мудофаа мақсадларида бирон-бир нарсага эга бўлишга ҳақли эмасми? — деган савол туғилади. Унинг шундай қилишга ҳақи бор.

Ғарбда бу гаплар ошкора айтилмаяпти, халққа ҳақ гап айтилмаяпти. Башарти, ҳам биринчи, ҳам иккинчи, ҳам учинчи масала юзасидан одамларга ҳақ гап айтилганида эди, аминмизки, ҳозир хабарсиз бўлган кишиларнинг фикри ўзгарган бўлур эди ва бу ўзгариш фактларни инкор этаётган Америка маъмурияти фойдасига асло хизмат қилмаган бўлур эди. Бироқ, бу фактлар ҳақида мутлақо гапирмаяптилар, матбуотда ҳам, радиода ҳам, телевидениеда ҳам гапирмаяптилар. Уларни билиб, билмасликка олмоқдалар. Агар АҚШни оладиган бўлсак, у ердаги одамлар эртаю-кеч фақат бир гапни: Совет Иттифоқи — хавфли, у битим тузишга рози бўлмайди, у АҚШ йўлига мос келмайдиган таклифлар киритади, деган гапнигина эшитадилар. Инсоннинг фикр-мулоҳаза юритиши учун факт ва материаллар берилишига йўл қўйилмаяпти. Шундай фактлар берилмаяпти. Умуман аҳоли ўртасида ёлғон пропаганда олиб борилмоқда ва шу мамлакатлардаги кам хабардор бўлган одамлар кўз олдида беихтиёр мутлақо сохта манзара вужудга келмоқда, деб кескин бўлса ҳам айтмасдан қола олмайман.

Гўё Совет Иттифоқига қанча кўп тазйиқ қилинса, бир битимга келиш учун имконият шунча кўпаяди, деган даъвога келганда, бу ҳам мутлақо калтабин даъводир. Бу даъво эҳтимолки, Совет Иттифоқини билмаслик, қолаверса бизнинг характеримизни қандайдир бир даражада, билмаслик билан изоҳланади.

Қисқа қилиб айтганда, АҚШнинг таклифи жиддий таклиф эмас. Бу таклиф Совет Иттифоқи билан битим тузиш учун имконият яратишга қаратилган эмас. Биз шундай деб ўйлаймиз. Вашингтондагилар қандай назар билан қарашларини билмаймизу, аммо биз бу масалага холисона ёндашишга, бирёқламаликдан воз кечишга, ҳамма омилларни эътиборга олишга, Совет Иттифоқи хавфсизлигининг қонуний манфаатларини эътиборга олишга ва аҳдлашувга эришиш, позицияларни бир-бирига яқинлаштириш йўлига ўтишга чақирамиз.

Женевадаги музокараларда Қўшма Штатлар тутаётган ҳозирги йўл яқинлашув йўли эмас. Бу — битимдан олислашиш йўли, вазиятни чигаллаштириш йўли, қуролланиш пойгасини янада кучайтириш, Совет Иттифоқи билан муносабатларни баттар ёмонлаштириш, ҳарбий бюджетларнинг янада кўпайишига эришиш йўлидир, Совет Иттифоқи билан умумий тил топишни, қуролсизланиш проблемасини ҳал этишни талаб қилаётган кучларни баттар бўғиб қўйиш йўлидир.

Дарвоқе, йўқ деганларида ҳам, Вашингтондагилар ва аввало маъмуриятнинг вакиллари гўё Қўшма Штатларда ядро қуролларини кўпайтирмасликни талаб қилувчи ҳаракатни Совет Иттифоқи келтириб чиқарди деб айтмоқдалар ёки бу ҳаракатга Совет Иттифоқидан раҳбарлик қилинаётган бўлиши мумкин, демоқдалар.

Ҳар қандай ҳолатда ҳам биз бу тахминларнинг, бундай гапларнинг куракда турмаслигини жуда қатъий қилиб уқтириб ўтишимиз лозим. Бу ҳаракат Американинг ўзидан, отилиб чиққан ҳаракатдир. Бу ҳаракат Совет Иттифоқи билан умумий тил топишга кўмаклашиш истагига, урушга ҳозирлик кўрувчи кучларни, милитарист кучларни жиловлашга асосланган ҳаракатдир. Бу ҳаракатга Совет Иттифоқининг ҳеч бир дахли йўқ, фақат биз ўзимиз шу ҳаракат билан бирдамлик билдиришимиз мумкин, чунки биз урушнинг олдини олишда, шу масалалар юзасидан битимлар ва аҳдномаларга эришиш йўлини қидириш зарурлигини англашда маслакдошлармиз. Модомики, шундай экан, ҳаракатни ҳам, бизни ҳам — қандайдир ягона марказ бор, бунинг учун ё Совет Иттифоқи ёки бу ҳаракатнинг раҳбарлари жавоб беришлари керак, деб айблаб бўлмайди. Бундай маломатларнинг умри қисқа, уларнинг кули кўкка совуриладиган ва Америка халқининг манфаатларига нималар мос келишини, нималар мос келмаслигини ич-ичидан тушунувчи кишилар Америка Қўшма Штатларининг сиёсий ҳаётида янада зўр самарадорлик билан, янада баралла овоз билан ўзларини кўрсатиб ва билдириб турадилар, деб умид қиламиз.

Хуллас, биз пировардида асосан АҚШ президенти айтган гапларни назарда тутиб, президент таъбири билан «оралиқ вариант» деб аталган вариант мақбул эмас, деймиз ва бунда қуйидаги сабабларни келтирамиз:

Биринчидан, бу вариант ўртача олисликка учириладиган инглиз ва француз ядровий ракеталарини, шу жумладан 162 ракетани ҳисобга олмайди.

Иккинчидан, у Американинг Ғарбий Европадаги базаларда ва авианосецларда жойлаштирилган ядро қуролини ташувчи неча юзлаб самолётларини ҳисобга олмайди.

Учинчидан, гарчи СССРнинг Осиё қисмидаги ўртача олисликка учириладиган Совет ракеталарининг Европага дахли бўлмаса-да, шу ракеталарни ҳам тугатишни назарда тутади.

Умуман олганда, агар ҳозир НАТО Европада ўртача олисликка учириладиган ядровий портловчи заряд соҳасида бир ярим баравар устунликка эга бўлса, Америка президенти таклиф этган «оралиқ вариант» рўёбга чиқарилган тақдирда Совет Иттифоқига нисбатан НАТОнинг мана шундай портловчи зарядлари салкам 2,5 баравар кўпайиб кетган бўлур эди.

Америка маъмуриятининг «оралиқ таклифи» деб аталган таклифига бизнинг муносабатимиз қисқача мана шундан иборат. Вашингтон биздан бундан бошқача назар билан қарашимизга умид ҳам қилган эмас, бунга бизнинг шубҳамиз йўқ.

Мен ўз баёнотимни тамомлашдан аввал ҳозир бўлган кишиларнинг эътиборини икки ҳолатга қаратиб ўтмоқчиман, шу ҳолатларни билмай туриб, ҳар ҳолда, халқ учун, одамлар учун бугун, эртага, индинга ахборот берувчи кишилар вазиятни тушуниши нуқтаи назаридан олганда, эҳтимол, тўла манзара ҳосил бўлмаслиги мумкин. Бу — фойдали бўлур эди. Европадаги ўртача олисликка учириладиган қурол назарда тутиладиган бўлса, бизнинг қуролимиз Америка Қўшма Штатларининг территориясига етиб бора олмаслигини ҳар бир киши асло эсдан чиқармаслиги керак. Биз бу вазифани ўртага қўяётганимиз ҳам йўқ. Американинг Европага жойлаштириш мўлжаллаган қуроли — ҳар бир ракетаси Совет Иттифоқи территориясига етиб кела олади. Буни географик омил дейдилар. Хўш, бу омил кимнинг фойдасига хизмат қилади? Бу омил Қўшма Штатларга фойда келтирса, Совет Иттифоқига зарар етказади. Ҳолбуки, биз бунинг ўрнини босадиган бирон бир нарса сўраётганимиз ва бу масалани ўртага қўяётганимиз ҳам йўқ, синчковлик билан аниқ мувозанат чиқарадиган бўлсак, шундай қилишимиз мумкин эди.

Сўнгра, Ракета ракета-да. Ракеталарнинг ҳаммаси ҳам учади. Аммо Ғарбий Европа территориясидаги Америка ракетасининг Совет территориясигача учиб келиш вақти, инсоният бошига ядровий фожиа тушган тақдирда, Совет Иттифоқи территориясидан ракетанинг АҚШгача учиб бориш вақтига қараганда тахминан олти-етти баравар қисқадир. Бинобарин, синчковлик билан жуда аниқ ёндашилиб, тегишли тенглик чиқарилса, тенглик принципига риоя қилинса, Совет Иттифоқи шу нуқтаи назардан ҳам бунинг ўрнини босадиган бирон-бир нарсага эга бўлиш масаласини ўртага қўйишга ҳақли бўлур эди. Аммо биз бу масалани ўртага қўяётганимиз йўқ, бу омилни қавс ичидан чиқариб ташлаяпмиз. Нега? — деб сўрарсизлар. Биз бир битимга келиш йўлини осонлаштириш манфаатларини кўзлаб шундай қилаяпмиз. Бундан ташқари, биз башарти битимга эришиладиган бўлса, табиийки бундан буёнги янада каттароқ қисқартиришлар йўлида қадамлар қўйилиши мумкинлигини, эҳтимолки, ракета қуролини, шояд, батамом қисқартиришга эришиш мумкинлигини эътиборга олаяпмиз. Мана шу ҳолатни ҳам назарда тутишингизни сўрайман.

Бу ўринда биз, боя айтганимдек, ҳаммамиз интилишимиз лозим бўлган мақсадни — тинчликни, ядро қуролини батамом тугатишни ва ядро энергиясини фақат тинч мақсадларга ва фақат инсоният бахт-саодатига хизмат қилдиришни назарда тутиб, бир битимга келиш манфаатлари йўлида мойиллик қилаяпмиз, борингки, ҳатто олий ҳимматлилик қилаяпмиз.

Башарти Европа доирасидан чиқиб айтиладиган бўлса, бизнинг ўртача олисликка учириладиган қурол масаласидаги ва стратегик қурол масаласидаги сиёсатимиз — қандай қилиб бўлмасин тенгликни, кўп йиллар мобайнида таркиб топган тенглик ва баббаравар хавфсизлик принципини сақлаб қолишдан иборат. Тенглик принципига ҳаётнинг ўзи олиб келди, дейиш мумкин. Бу — шунчаки қандайдир маҳкамачилик ишининг натижаси эмас.

АҚШнинг сиёсати шу принципни бузишга, вайрон қилишга қаратилган. Битимга келинадими, ёки келинмайдими, бундан қатъий назар, биз шу принципни сақлаб қолиш учун ҳамма ишни қилаверамиз. Башарти, АҚШ ва НАТОдаги бошқа мамлакатлар ҳукуматларининг хатти-ҳаракатлари натижасида шу принципга хилоф иш қилингудек бўлса, у ҳолда Совет Иттифоқи ўзининг қонуний манфаатларини муҳофаза қилиш учун, бу принцип келгусида ҳам амал қилиши учун зарур чораларни кўради, — бу хусусда ҳеч ким иккиланмаслиги ва ҳеч кимда шубҳа-гумон бўлмаслиги лозим. Биз, албатта, шундай қиламиз. Бунинг учун бизнинг ҳам моддий, ҳам интеллектуал имкониятларимиз етарлидир, бу хусусда ҳеч қандай шубҳа-гумон бўлиши мумкин эмас. Ҳа, ҳозирги аҳвол учун жавобгар бўлган кимсалар ҳам аслида буни биладилар, деб ўйлаймиз.

Сўнгра А. А. Громико мухбирларнинг саволларига жавоб қайтарди.

Савол. Вашингтондагилар Америка ракеталарини Европада жойлаштира бошлашни планлаштираётган йилнинг охири яқинлашиб келаётгани сари СССР «гапга анчагина кўниб қоладиган» бўлади, деб ҳамон мўлжаллаётганга ўхшайди. Бу хусусда нима дейиш мумкин?

Жавоб. Бу нотўғри, жуда хато нуқтаи назардир. Бу масаланинг тактик томонига шунчалик берилиб кетишдан иборатки, бу нарса шундай руҳда гапираётган кимсалар ишнинг моҳияти тўғрисида яхши ўйламаётганликларини кўрсатмоқда. Бундай бўлиши мумкин эмас. Аксинча, АҚШ билан Совет Иттифоқи ҳозиргига қараганда битим тузишдан яна ҳам узоқлашадилар. Битим тузилмоғи учун ҳар иккала томоннинг қонуний манфаатларини ҳисобга олиш зарур, тенглик принципига риоя этиш зарур. Ахборот воситалари бу ҳақда тўғри гапларни айтишса, яхши хизмат кўрсатган бўлур эди.

Савол. Американликлар «Першинг» ракеталари ва қанотли ракеталарни ишлаб чиқаришни кўпайтирганлари тақдирда Совет Иттифоқи бунга нисбатан қандай жавоб қайтаради, ана шу ракеталарнинг жойлаштирилиши бирон-бир тарзда 1962 йилги Кариб танглигига ўхшаш бўлмайдими?

Жавоб. Мен ўз баёнотимда айтиб ўтганимдек, башарти ракеталар ўрнатилган, битим барбод этилган тақдирда Совет Иттифоқи ўз манфаатларини моддий жиҳатдан ҳам, шунингдек бошқа жиҳатлардан ҳам ҳимоя этишга ҳаракат қилган бўлур эди. Биз тенглик ёки мувозанатнингми, буни қандай аташни истасангиз шундай атайверинг, бузилишига йўл қўймаймиз. Йўл қўймаймиз. Бизнинг сўзимиз билан ишимиз бир жойдан чиқиши аниқ. Биз шундай имкониятларга эгамиз. Биз буни неча бор исботлаганмиз. Аммо бу бизнинг энг ёмон, мажбурий чорамиз бўлади. Бизнинг биринчи афзал билаётган позициямиз — масалани Қўшма Штатлар билан, НАТО билан аҳдлашув асосида ҳал қилишдан иборатдир.

Савол. Совет Иттифоқи тенглик ва баб-баравар хавфсизлик принципини қаттиқ туриб ҳимоя қилмоқда. Америка томони эса «тенг ҳуқуқлар ва чегаралар» принципи тўғрисида гапирмоқда. Хўш бунинг фарқи нимада?

Жавоб. Мабодо сиз музокаралар олиб бораётган АҚШ вакилларига «тенг ҳуқуқлар ва тенг чегаралар» деган ибора қандай маънони билдиради, деган саволни берганингизда улар сизга жавоб қайтаришмаган бўлур эдилар. Улар мужмал бир баёнот беришган бўлур эдилар, чунки уларнинг ўзлари ҳам бу нарса нима эканлигини тузукроқ билишмайди. Бунда инглиз ва француз ракеталари тўғрисидаги масала асосий нарса бўлса керак, деб тахмин қилиш мумкин. Ана шу ибора ёрдамида мазкур масаладан

(Давоми 3-бетда).

А. А. ГРОМИКОНИНГ МАТБУОТ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

(Боши иккинчи бетда).

бўйин товлашмоқчи бўладилар. Бу ҳол, айтиш мумкинки, музокараларнинг айрим фикр-мулоҳазаларидан, мантиқидан келиб чиқади. Аммо бу ибора масалани чигаллаштириш мақсадида атайлаб ишлаб чиқилгандир. Математик аниқ формула — сиёсий жиҳатдан ҳам аниқ, ҳарбий стратегик жиҳатдан ҳам мақбул бўлган формула — тенглик ва баб-баравар хавфсизлик, барча омилларни ҳисобга олиш формуласидир. Бу оддий, аммо илмий асосланган формуладир.

Савол. Ғарб жамоатчилиги янги ракеталар жойлаштирила бошланишига қарамай, Женевадаги музокаралар давом эттирилаверади, деб ўйласа хато бўлур эди, деб яқинда айтган эдингиз. Бундан Американинг биринчи ракетаси жойлаштирилган ҳамон Совет Иттифоқи музокараларни тўхтатади, деган маъно келиб чиқадими?

Жавоб. Сизларга шуни айтишим керакки, бу нарса Европа учун ва умуман бутун дунё учун кескин салбий факт бўлади. Аҳвол ҳам шундай бўладики, биз бу фактни барча ҳолларни — таъкидлаб айтаманки, барча ҳолларни ҳисобга олиб ғоят эътибор билан кўриб чиқишга ва тегишли қарор қабул қилишга мажбур бўламиз.

Савол. Президент Рейган ўзининг кейинги нутқларида Совет Иттифоқини «ёмонлик империяси» ва «ёмонлик маркази» деб таърифлади. Сиз бу даъволарга қандай баҳо берасиз?

Жавоб. Дарҳақиқат Америка президенти шу хилдаги иборалар билан машқ қилаётганлиги бизга маълум. Гоҳ у «салб юриши»ни уюштиради ёки башорат қилади, гоҳ Совет Иттифоқини, социалистик мамлакатларни «ёмонлик маркази» деб эълон қилади. Лекин, умуман, у тарихда шундай усулларни қўллаётган кимсаларнинг биринчиси эмас.

Тарихда ҳатто социализм ҳалок булади, деб башорат қилган арбоблар ҳам бўлган эди. Социализм эса ўз йўлидан бориб тобора кучга тўлмоқда. Президентнинг башоратлари Америка ташқи сиёсатининг обрўсини оширмайди, бу башоратлар социализмни ёки бизнинг ташқи сиёсатимизни зиғирча бўлса ҳам бўшаштирмаслиги тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Иккинчи жаҳон урушидан кейинги даврни олиб кўрилса, Совет Иттифоқининг юлдузи, бизнинг байроғимиз ва ташқи сиёсатимиз байроғи бутун дунё учун — шимолда ҳам, жанубда ҳам, ғарбда ҳам, шарқда ҳам ҳеч қачон ҳозиргидек, ёрқин порламаганлигига ишончимиз комил.

Совет Иттифоқи бўлмаганда ва фашист агрессорларига қарши урушда биз ғалаба қозонмаганимизда умуман мустамлакачиликни тугатиб бўлармиди? Йўқ, биронта ҳам тушунган, фикр юритувчи ва ақлли инсон бундай демайди.

Биз аминмизки, социализм, социалистик давлатлар ва аввало, Совет Иттифоқи амалга оширган нарсалар — келажакнинг тош метиндек негизидир. Бу негиз ўз режаларини бажариб, олға бораётган халқимизга яхши хизмат қилмоқда. Бу негиз бутун инсониятга яхши ўрнак бўлиб хизмат қилмоқда. Биз бошқа давлатларнинг ички ишларига аралашаётганимиз йўқ — бу ташқи сиёсатимизнинг принципларидан биридир. Аммо ўрнак-ўрнаклигича қолади. Уни ҳатто биронбир кимса салб кўтариб келган тақдирда ҳам йўқ қилиб бўлмайди.

Билсангиз агар, Вашингтондаги арбоблар машқ қилаётган ва машқ қилишни хуш кўраётган бундай қаттиқ сўзлар, бу ҳақоратлар АҚШ ташқи сиёсати имкониятларини оширмайди, булар ҳозир Вашингтонда бошқа давлатлар билан, хусусан, Совет Иттифоқи билан ишларни юритишда қандай одоб чегараси қабул қилинганлигини кўрсатади холос. Ишлар бундай юритилмайди.

Қўшма Штатлар билан Совет Иттифоқининг масъул намояндалари музокаралар столи атрофида учрашиб қолиб, шундай иборалар билан фикрлашувларини тасаввур қилиб кўринг. Улардан бири сизлар — «ёмонлик маркази» деб исботлашга, бошқа бири эса ўз-ўзидан равшанки, бунга зарба беришга ва қарздор бўлиб қолмасликка ҳаракат қилади. Хўш, бу қандай музокаралар бўлади?

Башарти, кимда-ким ҳозир ёмонлик жадвалини туза бошласа, сизларни ишонтириб айтаманки, бундай жадвал АҚШ учун жуда узундан-узоқ бўлур эди. Қўшма Штатлар азоб бераётган, территорияларини АҚШ ўз манфаатлари зонаси, деб, оз бўлмаса ўз томорқаси ёки ўзининг кўли, деб эълон қилаётган ўнлаб мамлакатлар ўзларининг қонуний манфаатларини ҳимоя этиш учун бизга арз қилмоқдалар. Улар бизга арз қилмоқдалар. Хўш, улар «ёмонлик маркази»га арз қилмоқдалармн? Асло бундай эмас. Хўш, мустамлакачилик, мустамлака системаси тугатилиши тўғрисидаги таклифни БМТга «ёмонлик маркази» тақдим этдими? Буни социалистик давлат — Совет Иттифоқи тақдим этди.

Шу «ёмонлик маркази» 1946 йилдаёқ ядро қуролини инсоният виждонига тўғри келмайдиган қурол, деб эълон қилувчи халқаро конвенцияни имзолашни таклиф этган эди. Ана шу конвенцияга мувофиқ ядро қуроли тақиқланиши, ядро энергияси тинч мақсадларга, инсоният фаровонлигига қаратилиши керак эди. Хўш, бу «ёмонлик маркази» эдими? Йўқ. Бу Совет социалистик давлати эди.

Хўш, ҳозир ҳарбий бюджетларни қисқартиришни, давлатлар ўртасида куч ишлатмаслик мажбуриятини яъни урушга йўл қўймаслик мажбуриятини қабул қилишни, муносабатларни тинчлик асосида қуришни «ёмонлик маркази» таклиф этяптими? Йўқ. Буни халқлар ўртасида тинчлик ва дўстлик сиёсатининг жарчиси бўлган давлат таклиф этмоқда. Биз ўзимизнинг идеологиямизни ҳеч кимга тиқиштираётганимиз йўқ. Бизнинг идеологиямиз — инсоният жамиятида объектив равишда содир бўлаётган ҳодисалар ифодасидир. Бизнинг сиёсатимиз бамисоли очиқ бир китоб бўлиб, уни ҳамма ўқий олиши мумкин.

Агар мен гапимни яна давом эттираверсам, эҳтимол баъзилар энди буниси пропагандага айланиб кетди, деб айтишлари мумкин. Аммо пропаганданинг ҳам пропагандаси бор. Сизларнинг ҳаммангизни шунчаки пропагандистлар деб айтса, эҳтимол бунга қўшилмасангиз керак, лекин сизлар биронбир даражада пропагандистларсиз, чунки сизлар кишилар ўртасида ахборот тарқатасизлар. Лекин ахборотнинг ҳам ахбороти бор. Одамларни чалғитадиган ахборот ва одамларнинг кўзини очадиган ахборот бор. Бу — ҳаққоний ахборотдир. Сиёсатимизнинг кучи ҳам ҳақиқатдадир. Шу боисдан хоҳ президентнинг ёки бошқа бирон кимсанинг «ёмонлик маркази» ёрлиғини ёпиштиришдаги ва шунга ўхшаш ҳар қандай аччиқ-чучук сўзларни териб юришдаги машқлари — беҳуда машқдир. Бундай ишнинг умри ҳам қисқа бўлади. Эҳтимол бундай сўзамоллик машқлари президентга яқин турган ёки унинг ёнида ўтирган бирон-бир кимсага ярқираб кўринар. Аммо уларнинг чиппакка чиқиши муқаррардир.

Биз Совет давлати бажараётган роль билан фахрланамиз, дунёдаги давлатларнинг кўпчилиги бу ролга муносиб баҳо бераётганликларини ҳам биламиз. Биз яна шу билан фахрланамизки, халқларнинг тинчлик учун, ядро урушига қарши олиб бораётган буюк курашида кўпдан кўп маслакдошларга, шу жиҳатдан айтиш мумкинки, иттифоқчиларга ҳам эгамиз.

Савол. Ўртача олисликка учириладиган ракеталарни «ёппасига» чеклаш тўғрисидаги Америка таклифи қандай маънони билдиради?

Жавоб. Чамаси Совет Иттифоқининг Осиё қисмида ракеталарни тугатиш хусусида АҚШнинг таклифи ёки талаби назарда тутилаётган бўлса керак. Мен бу мавзуда гапирган эдим. АҚШ ўртача олисликка учириладиган Совет ракеталари Европа қисмидагина эмас, шу билан бирга Осиё қисмида ҳам тугатилиши керак, деган таклифни олға сурди. Мана шуларнинг ҳаммасини конкрет тилга таржима қилинадиган бўлса, ўшанда АҚШнинг портловчи зарядлари қарийб икки ярим баравар кўп бўлишини билдирган бўлур эди. Нима учун мен ракеталар эмас, балки портловчи зарядлар демоқдаман? Чунки портловчи зарядлар — ядро қуроли қувватининг бир мунча аниқ, математик жиҳатдан бирмунча аниқроқ ифодасидир.

Савол. Берилган саволлардан бирига қайтарган жавобингиздан тушунишимча, сиз ўртача олисликка учириладиган ракеталар бўйича, битимга шу йилнинг охиригача эришиш мумкинлигига амалда ҳеч қандай умид қилаётганингиз йўқ. Мен аҳволни тўғри тушуняпманми?

Сиздан яна бир нарсани сўрамоқчиман: яқинда сиз СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари этиб тайинланганлигингиз эндиликда сиз ташқи ишларга камроқ вақт ажратасиз деган маънони билдирадими ва шу муносабат билан сизнинг қўшимча вазифаларингиз нималардан иборат бўлади?

Жавоб. Биринчи саволга шундай жавоб қайтармоқчиман: Америка Қўшма Штатларининг позицияси президент эълон қилганидек бўлса, битимга эришиш умиди йўқ. Шу боисдан Америка маъмурияти тенглик ва баб-баравар хавфсизлик принципини сақлаб қолиш ҳамда Совет Иттифоқи билан Варшава Шартномасидаги барча давлатларнинг қонуний манфаатларини тўла ҳисобга олиш талабига мос бўлиб тушадиган бирмунча объектив позицияни эгалласа яхши бўлур эди.

Иккинчи саволингизга келганда шуни айтиш керакки, бу шахсан менга тааллуқли бўлиб, мен унга жавоб қайтармаслигим ҳам мумкин эди. Аммо шуни айтаманки, Ташқи ишлар министрлигидаги юмушларнинг камроқ бўлишига сира ишонмайман. Аксинча, бунда юмушлар кўпроқ бўлади ва у қисқача қилиб айтганда, ташқи сиёсат фаолиятидаги ишлар ҳажмининг ошганлигига, бу ишларни мувофиқлаштиришга тааллуқли бўлади, деб ўйлайман.

Савол. АҚШнинг позициясига қарамай, Совет — Америка муносабатлари яхшиланиши мумкин, деб ҳисоблайсизми? Яқин йиллар ичида СССР билан АҚШ ўртасида битимга эришиш умуман мумкин бўлиб қолишига ишонасизми?

Жавоб. Жуда осон савол бердингиз-ку, (залда жонланиш) мен фақат бир нарсани айтаман: биз Қўшма Штатлар билан Совет Иттифоқи ўртасидаги муносабатлар яхшиланишини истардик. Бизнинг томонимиз шу мавзуда партия съездларининг, СССР Олий Советининг, Марказий Комитет Пленумларининг минбарларида туриб, неча марталаб баёнотлар берди. Юрий Владимирович Андропов ҳам бир неча марта шу мавзуда гапирди. Такрор айтаманки, биз шуни истардик. Бироқ, Америка маъмурияти Совет Иттифоқи билан муносабатларни яхшилашни истамаётганлигини ҳамма нарса кўрсатиб турибди. Америка маъмурияти Совет Иттифоқи ўзининг қонуний манфаатлари, қонуний ва асосли манфаатларига зиён етказган ҳолда тубдан ён босишини истайди. Бундай бўлган эмас ва бўлмайди ҳам. Шу боисдан биз Қўшма Штатларни Совет — Америка муносабатлари масалаларига бирмунча объектив ёндашишга ва АҚШ билан Совет Иттифоқи ўртасидаги нормал, яна ҳам яхшиси эса, хайрли муносабатлар умуман халқаро вазият манфаатларигагина эмас, шу билан бирга Америка халқи манфаатларига ҳам мос бўлиб тушажагини англаб олишга даъват этамиз. Бу нарса совет халқи манфаатларига мос бўлиб тушажаги тўғрисида неча марталаб айтганмиз.

Уруш, даставвал ядро уруши эҳтимолини йўқотиш учун биринчи навбатда Совет Иттифоқи билан АҚШ ўртасидаги муносабатлар характерини яхши томонга ўзгартириш зарур. Биз шунга тарафдоримиз. АҚШ маъмурияти буни истамаяпти. Бир вақтлар биз урушда иттифоқчилар бўлганлигимизни, демак ҳамкорлик учун умумий асосни топганлигимизни яна бир бор эслатиб ўтиш керак. Ҳолбуки, ўша пайтда ҳам улар турли ижтимоий тузумдаги, идеологияси турлича бўлган давлатлар эди. Аммо ижтимоий тузумдаги, идеологиядаги ана шу тафовутларга қарамай, бизнинг давлатларимиз, ғоят катта ҳарбий потенциалга эга бўлган давлатлар ўзаро муносабатларни йўлга қўя оладилар, деб ҳисоблаймиз. Бунинг натижасида ҳар иккала мамлакат — Совет Иттифоқи ва АҚШ халқлари фақат енгилроқ нафас олишларига ишончимиз комил.

Савол. Хабар қилишларича, Совет-Хитой муносабатларини нормаллаштиришга кўмаклашиш мақсадида ўтган ой Хитой томонига қилинган таклифларнинг характерини таърифлаб беролмайсизми?

Жавоб. Мен энг умумий тарзда айтиб бераман. Хитой билан Совет Иттифоқи ўртасида маслаҳатлашувлар бошланди. Кўпгина масалалар хусусида маслаҳатлашувлар олиб борилмоқда. Айниқса, катта масалалар юзасидан муайян хулосалар чиқариш учун ҳали бу маслаҳатлашувлар етарлича чуқурлашгани йўқ. Томонлар маслаҳатлашувларни давом эттириш тўғрисида аҳдлашиб олдилар. Маслаҳатлашувлар чоғида умуман нормал муҳит ҳукм сурмоқда. Маслаҳатлашувлар давом эттирилади. Биз маслаҳатлашувлар бошлангани яхши бўлди, уларнинг давом эттирилиши яхши бўлади, деб ҳисоблаймиз. Бундан буён қандай бўлишини омон бўлсак кўрамиз. Биз Хитой билан нормал муносабатлар тарафдоримиз.

Савол. Вашингтондагилар гўё Совет Иттифоқи ўртача олисликка учириладиган ракеталарни СССР территориясининг Европа қисмида жойлаштирмай туриш тўғрисида ўзи бир томонлама тартибда эълон қилган мажбуриятга риоя этмаяпти, деб ҳамон даъво қилмоқдалар. Шу хусусда сиз нима дейсиз?

Жавоб. Менинг бунга жавобим қисқа бўлади. Бу — ёлғон баёнотлардир. Совет Иттифоқининг сўзлари билан ишларида тафовут йўқ. Бу гап мазкур масалага ҳам тааллуқлидир.

Савол. Ю. В. Андропов томонлардан бирортасининг ҳам манфаатлари камситилмайдиган қарорлар мавжудлигини айтди. Аммо сизларнинг позициянгиз пухта эмасга ўхшайди. Совет Иттифоқи ракеталарнинг биронбир тарзда яна жойлаштирилишига рози бўладими?

Жавоб. Биз музокаралар чоғида ўз фикримизни билдирдик. Америка Қўшма Штатларининг фикрини эшитдик. Ана шу музокараларда биз билан Америка сиёсатининг асосий йўллари тўғрисида гапирдим. Америка сиёсати тўғрисида ҳозир маълум бўлган нарсалар аҳдлашув эҳтимолини соқит қилади. Эртага нима бўлишини билмаймиз. Аммо кўриниб турган яқин келажак лоақал шунинг учун ҳам унча яхши эмаски, Америка позицияси бугунги кундаёқ ракеталар планлаштирилган тартибда жойлаштирилиши керак, деган фикрга асосланмоқда. Жойлаштирилиши керак, деб соат сайин, кун сайин таъкидламоқдалар. АҚШнинг позициясида яхшилик томон ўзгаришларни кўришни истардик. Аммо ҳозирча, бундан дарак йўқ.

Савол. Президент Рейганнинг сўзларига кўра, АҚШ самарали текширишни қурол-яроғлар устидан контроллик тўғрисидаги ҳар қандай битимларнинг энг асосий принципларидан бири, деб ҳисобламоқда. Шу масалада Совет Иттифоқининг принципиал позицияси қандай?

Жавоб. Шуни жуда қатъий қилиб таъкидлайманки, текшириш Совет Иттифоқи учун битимларни бажаришда ёки битимга эришиш чоғидаги музокараларда ҳеч қачон танг жой бўлган эмас, ҳолбуки, биз шу хусусда, айниқса музокаралар столи атрофида бошқа томоннинг жуда кўп сафсаталарини эшитганмиз. Текшириш зарур бўлган жойларда биз текшириш тарафдоримиз, махсус текширишга зарурат бўлмаган жойларда эса демак текшириш бўлмаслиги керак ва унга эҳтиёж ҳам йўқ.

Бу ерда шуни таъкидлайманки, эҳтимол кўпчилик буни билмаса керак, модомики гап баъзи шартномалар тўғрисида — жумладан, СКЧ-2 шартномаси ҳақида бораётган экан, бунда кўп нарса икки томонлама миллий текширишга асосланганлигини айтиб ўтиш керак. Америка томонининг ҳаракатлари натижасида СКЧ-2 шартномаси кучга киритилмади, ратификация қилинмади. Шу маънода икки томонлама текширишки, ҳар бир томон, аниқроғи иккала томон бу масалада ўзича ҳаракат қилди. Икки томонлама дегани биргаликда деган маънони билдирмайди, балки айни ҳар бир томон ўзининг миллий техника воситаларидан фойдаланди. Ҳеч қандай жиддий эътирозлар билдирилгани йўқ. Бу нарса ҳар иккала томонга мақбул эди. Ҳозир баъзида Совет Иттифоқи қабул қилган у ёки бу мажбуриятларга риоя этилаётганлигига гўё шубҳа бор демоқдалар (дарвоқе, ҳақиқатан ҳам мажбурият бузилди, деб тўғридан-тўғри айтмайдилар). Агар шубҳалар тўғрисида гапирадиган бўлсак, биз ҳам АҚШ ҳукуматига бир неча марта ўз шубҳаларимизни айтганмиз. Гапимни исботлаш учун бир воқеани айтиб ўтаман.

АҚШда муайян объектлар бирмунча вақт мобайнида кузатишдан яширилаётганлигини бирдан пайқаб қолдик. Биз бу масалани ўртага қўйдик. Улар бизга: дарҳақиқат тўғри яширинмоқда — об-ҳаво халақит бермоқда дейишди. Бир ой, икки ой ҳатто ундан ҳам кўпроқ вақт ўтади. Баъзи объектлар яшириляпти, ваҳолонки, улар бизнинг воситаларимиз билан уларни кўриш учун яширилмаслиги керак. Бу ҳақда аҳдлашиб олинган эди. Биз яна шу масалани ўртага қўйдик. Бизга биласизми, ёмғир ёғиб турибди, уларни пана қилиш керак, деб жавоб қайтардилар. Ахир, сизларда ёмғир қачон тинади? У бир неча ойдан буён давом этмоқда, оламни иккинчи марта сув босмоқчими?, деб биз, албатта, ярим жиддий-ярим ҳазил оҳангда сўрадик.

Бу американча айёрлик эди, албатта. Аммо биз умуман бунга осойишталик билан қарадик. Бошқа воқеалар ҳам бўлди, лекин биз бундан пропаганда мақсадида фойдаланмоқчи эмасмиз. Шунга ўхшаш нимадир бўлиши мумкин. Бироқ, бизнинг томонимиздан ҳеч қандай жиддий бузилиш бўлгани йўқ. Биз бунга йўл қўймоқчи ҳам эмасмиз. Шартномада бир нарсани қайд этиб қўйиб, бошқача ҳаракат қилиш бизнинг сиёсатимизга хос эмас. Қўшма Штатлар ҳам шундай қилганида яхши бўлур эди.

Савол. Ҳозир Яқин Шарқда вужудга келган вазиятга Сиз қандай баҳо берасиз? Исроилнинг Сурияга қарши аслида агрессив режалари хусусида Совет ҳукуматининг баёнотига нисбатан Вашингтоннинг муносабатини қандай баҳолайсиз? Ушбу региондаги вазият хусусида кейинги вақтларда СССР билан АҚШ ўртасида биронбир алоқа боғланганми?

Жавоб. Бу масалада СССР билан АҚШ ўртасида мунтазам алоқа йўқ. Алоқалар бўлганда ҳам одатда ўзаро мактублар айирбошланмоқда, холос. Баъзан қаттиқ тортишувлар чиқиб туради. Ишларни бошқача, бирмунча осойишта формада олиб борилса, яхшироқ бўлур эди, албатта. Аммо эҳтимол ҳатто бирмунча кескин формада бўлса ҳам аччиқ ҳақиқатни гапиришга тўғри келади. Ҳозир Яқин Шарқда, жумладан Ливанда содир бўлаётган воқеалар тўғрисида қандай қилиб юмшоқ гапириш мумкин? У ерда содир бўлаётган воқеаларни бутун вужудинг билан жон куйдириб, зўр ташвиш билан қабул қилмаслик учун одамлардан қанчадан қанча асаб ҳам, ақлни ишлатиш ҳам талаб этилмайди дейсиз? Шундай вақт бўлган эдики, ўшанда Исроилнинг Ливанга нисбатан агрессив ҳуружи муносабати билан вашингтондагилар АҚШ Ливанга ўз қўшинларини юбормайди, деб баёнотлар беришган эди. Орадан бир оз вақт ўтгач, бошқача баёнотлар берилди: ҳа, АҚШ ундан илтимос қилган тақдирда фақат чекланган муддатгагина қўшинларини юбора олар экан. Яна бир мунча вақт ўтгандан кейин Ливанда Америка қўшинларининг қисмлари пайдо бўлди. АҚШ маъмурияти яна расмий баёнотлар берди дарҳақиқат, Ливанда Америка қўшинлари бор, Вашингтон ҳозирча уларни олиб чиқиб кетиш ниятида эмас ва олиб чиқиб кетиш учун ҳеч қандай муддатни ҳам белгиламайди. Шундай қилиб, Вашингтон ўз қисмлари билан Ливанда энди мустаҳкам ўрнашиб олган. Ёки бундай дейишади: ҳа, американиклар ўз ҳарбий қисмлари билан Ливандан чиқиб кетадилар, аммо Исроил ҳам, бошқа барча ажнабий қўшинлар ҳам бу ердан чиқиб кетишлари керак. Исроил эса мен чиқиб кетмоқчи эмасман демоқда. Сўнгра Вашингтон, модомики Исроил чиқиб кетмоқчи эмас экан, мен ҳам чиқиб кетмоқчи эмасман дейди. Бу икки шерикнинг ролларни тақсимлаш тўғрисида ўзаро келишиб олишлари қийин эмас. Объектив фикр юритадиган ҳар бир ташқи кузатувчи бу амалда тил бириктиришдан бошқа нарса эмас, деган тўғри хулосага келади.

Совет Иттифоқи Ливан территориясидан барча ажнабий қўшинлар олиб чиқиб кетилиши тарафдоридир. Сурия ҳам мана шунинг тарафдори. Исроил эса Ливаннинг бир қисмида мустаҳкам ўрнашиб олишни истамоқда, амалда эса Ливанни давлат сифатида қисмларга парчалаб ташлашни хоҳламоқдалар.

Қўшни районни — 19 мамлакат жойлашган ғоят катта районни олиб кўринг. Бу давлатлар АҚШ учун алоҳида қизиқишга моликдирлар. Вашингтондагилар айтишаётганидек, АҚШнинг стратегик манфаатлари ана шу давлатларга ёйилади. Бу район учун ҳатто Американинг махсус қўмондонлиги тузилди. Вашингтон кузатаётган мақсадлар орасида ҳатто ана шу мамлакатларда Америка манфаатларига мос бўлиб тушмайдиган ички воқеалар содир бўладиган пайтларда аралашишдан иборат мақсад ҳам бор. Яқин Шарқ шу зона ичига киради.

Объективлик, ҳалоллик талаблари билан ёндашиладиган бўлса, бунда қандай ҳуқуқлар, қандай юксак ахлоқ, қандай юксак ахлоқий принциплар бор? Ана шу мамлакатларда қандайдир ички социал ўзгаришлар содир бўладиган тақдирда Вашингтон аралашиш, шу жумладан қуролли кучлар билан аралашиш ҳуқуқини ўзлаштириб олмоқда. Хўш, буни қандай аташ керак? Ҳаддан ташқари қаттиқ сўзларни ишлатмоқчи эмасман.

Биз арабларнинг ишига хайрихоҳмиз, биз Яқин Шарқда тинчлик тарафдоримиз, биз Исроил давлат сифатида яшашига ҳам тарафдормиз. Гўё давлат сифатида Исроилга нисбатан ўз позициянгизни ўзгартирдингиз, деб ҳеч ким бизга таъна қила олмайди. Фаластин тақдири тўғрисидаги масала кўриб чиқилаётган пайтда Совет Иттифоқи Фаластин давлати билан бир қаторда Исроил давлати ҳам ташкил этилишини ёқлаб қўл кўтарди. Биз ҳозир ҳам шундай деб ҳисобламоқдамиз. Биз экстремист Араб доираларининг Исроилни йўқ қилиш керак, деган нуқтаи назарига қўшилмаймиз. Бу нореалистик ва адолатсиз нуқтаи-назардир. Лекин Исроил тинчликсевар давлат бўлиши керак, у ўзининг қўшнилари билан яхши, эзгу муносабатлар ўрнатиши лозим. Биз ана шундай Исроил давлати тарафдоримиз. Афсуски, Исроил кўп йиллар мобайнида қилиб келаётган ишларнинг ҳаммаси мустақил давлат сифатида Исроилни ташкил этишни ёқлаб чиққан барча кишилар томонидан умуман ҳимоя қилиб келинган сиёсий ва тарихий негизни барбод этади, холос. Зотан, биз Исроилнинг ташкил этилиши учун овоз берганимизда агрессив Исроил давлати учун эмас, балки тинч Исроил учун овоз берган эдик. Пировард натижада Исроилда сиёсатдаги, унинг сиёсий ва ижтимоий ҳаётидаги соғлом реалистик тенденциялар. Исроил ўз қўшнилари билан тинчликда яшаши керак бўлган тенденция устун чиқишини истардик.

Биз арабларни қўллаб-қувватламоқдамиз, уларнинг адолатли ишини қўллаб-қувватламоқдамиз, биз фаластинликларни қўллаб-қувватламоқдамиз, фаластинликлар эҳтимол, кичик Фаластин Араб давлати бўлса ҳам ўзларининг мустақил давлатини барпо этиш ҳуқуқига эгадирлар, деб ҳисоблаймиз.

Савол. Маълумки, шу йил февраль ойида Марказий Европада қуролли кучлар ва қурол-яроғларни ўзаро қисқартириш тўғрисидаги Вена музокараларида Совет делегацияси Венадаги музокаралар кириб қолган боши берк кўчани бартараф этишга қаратилган конкрет таклифлар комплексини социалистик мамлакатлар номидан киритган эди. Музокараларда қатнашувчи бошқа мамлакатларнинг муносабати қандай бўлди. Вена музокараларининг бундан кейинги истиқболи қандай?

Жавоб. Истиқболи яхши эмас. Вашингтон ҳам, Лондон ҳам, бизнинг музокарадошларимиз — Ғарбнинг бошқа иштирокчилари ҳам бу таклифларга жиддий эътибор бермаётганликлари ва уларнинг позициялари мустаҳкам қотиб қолганлиги сезилиб турибди. Биз пировард натижаларда музокараларни жойидан силжитишга муваффақ бўлиш умидида бир неча марта турли томондан ёндашиб таклифлар киритдик, эпчиллик кўрсатдик. Ҳали яқинда — атиги икки ойча муқаддам биз қўшинларнинг умумий миқдори хусусида таклифлар киритдик. Йўл-йўлакай учрайдиган ҳар қандай ҳолларни четга суриб қўйиб, аҳдлашувга эришишни қандай соддалаштириш кераклигини таклиф этмоқдамиз. Афсуски, Ғарб иштирокчилари ҳозирча расмий жавоб берилмаган бўлса-да, бунга унчалик қизиқиб қарамаяптилар. Умуман кейинги вақтларда баъзи Ғарб пойтахтларида мана шундай усулга анча қаттиқ амал қилинмоқда. Ҳозирча бу музокараларда силжиш йўқ. Химия қуроли хусусидаги музокараларда ҳам, бошланган бир қанча бошқа музокараларда ва бошланиши лозим бўлган музокараларда ҳам силжиш йўқ. Музокарадошларимиз музокаралар олиб боришни истамаётганликлари бунинг сабабидир.

Ядро қуроли синовларини тўхтатиш хусусида биз Ғарб мамлакатларига, аввало шу масала юзасидан битим тузиш ва ҳатто музокаралар олиб бориш юзасидан бош тортаётган АҚШ маъмуриятига таъна қиламиз. Шуниси ажабланарлики, ҳатто Мадрид анжумани ҳам шу пайтгача тугагани йўқ. Бу анжуман эса салгина объектив муносабатда бўлинган тақдирда аллақачон тугаши керак эди, чунки унинг асосий сиёсий доиралари Хельсинки якунловчи актида белгилаб қўйилган эди. Вужудга келаётган ва вужудга келган конкрет масалалар ана шу асосий ҳужжат доирасида ҳал этилиши лозим, хоҳиш—истак бўлган тақдирда эса бу масалалар ҳал этилиши керак. Ниҳоят бу анжуман ижобий натижалар билан тугайди, деб умид қиламиз. Бунга ишонишни истардик.

Пировардида А. А. Громико журналистларга ташаккур айтиб, улар матбуот конференциясини холисона ёритажакларига умид билдирди.

СУРИЯДАН ҚЎЛИНГНИ ТОРТ!

Совет тинчлик тарафдорлари Яқин Шарқдаги вазият хатарли тарзда кескинлашиб кетаётганлигини катта ташвиш билан кузатиб турибдилар, дейилади тинчликни ҳимоя қилиш Совет комитетининг баёнотида. Тель-Авив Сурия Араб Республикасига очиқдан-очиқ таҳдид қилмоқда. Ҳозирги вақтда Исроил армияси янги агрессияга зўр бериб тайёрланмоқда. Бу сафар Сурия Исроил агрессиясига қарши мудофаа тадбирлари кўраётганлиги таҳдидни кучайтириш учун баҳона бўлди.

Исроил раҳбарларининг жангарилик ҳовури, деб таъкидланади ҳужжатда, Қўшма Штатларнинг доимий ва ҳар томонлама мададига таянмоқда. Жумладан, бир неча кун муқаддам Исроилга Америкада ишлаб чиқарилган қурол-яроғларнинг, шу жумладан «Ф-15» ва «Ф-16» қирувчи бомбардимончи самолётларининг янги туркуми етказиб берилганлиги маълум бўлиб қолди.

Исроил ҳарбийлари ва уларнинг АҚШдаги ҳомийларининг агрессив ниятлари жаҳон тараққийпарвар жамоатчилигига кўпдан буён маълумдир. Бу ниятлар регионда ўз ҳарбий-сиёсий ҳукмронлигини ўрнатиш, маҳаллий реакция билан иттифоқ бўлиб Араб мамлакатлари халқларининг миллий-озодлик ҳаракатини бўғиш, Исроилнинг босиб олинган Араб ерларида мустаҳкам ўрнашиб олиш, Фаластин халқини ўз қонуний миллий ҳуқуқларидан маҳрум этишдан иборатдир.

Совет Иттифоқининг тинчликсевар жамоатчилиги, деб таъкидланади баёнотда, ўз суверенитети ва мустақиллигини ҳимоя қилаётган Сурия халқи билан, араб халқларининг озодлик кураши билан бирдам эканлигини ва бу курашни тўла қўллаб-қувватлашини маълум қилади ва барча тинчликсевар кучларни Тель-Авив ҳамда Вашингтоннинг агрессив режаларига қарши янада қатъий норозилик билдиришга чақиради. Янги уруш ва агрессиялар йўли билан эмас, балки барча манфаатдор томонларнинг коллектив сиёсий куч-ғайрати билангина Яқин Шарқда адолатли ва мустаҳкам тинчлик ўрнатиш мумкин.

(ТАСС).

ПЛАНЕТАНИНГ БИР КУНИ

СОЦИАЛИЗМ МАМЛАКАТЛАРИДА

ЮҚОРИ СИФАТЛИ МАҲСУЛОТ

● БУДАПЕШТ. Венгрия кемасозлик ва крансозлик заводи ишчиларининг қўли билан яратилган порт кранлари ва сузувчи кранлар бугунги кунда турли географик кенгликларда ишлаб турибди. Шу корхонанинг бутун тарихи Совет — Венгрия ҳамкорлиги билан чамбарчас боғланган. Ўтган 38 йил мобайнида Совет Иттифоқининг буюртмаларига биноан бу ерда уч тоннадан юз тоннагача юк кўтара оладиган уч мингтага яқин порт кранлари ва сузувчи кранлар қурилди.

Корхона коллективининг социалистик мусобақасида Совет Иттифоқига ўз вақтида ва ғоят сифатли маҳсулот етказиб бериш мажбурияти анъанавий бўлиб қолди. Шу йилнинг биринчи кварталида крансозлар СССРга аталган 16 тонналик иккита сузувчи кранни монтаж қилиб бўлдилар. Шулардан бири юбориш учун тайёрланмоқда.

Совет — Венгрия ҳамкорлиги маҳсулотни муттасил такомиллаштира боришда, ишлаб чиқаришни дадил кенгайтира боришда ёрдам бермоқда. Бу ҳамкорликнинг истиқболи кенг.

КЕРАМИК МАҲСУЛОТЛАР УЧУН

● БЕРЛИН. Зоннеберг шаҳридаги «Туринга» машинасозлик комбинати Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо мамлакатларга керамик маҳсулотлар ишлаб чиқаришда ишлатиладиган саноат машина-ускуналари тайёрлаб берувчи корхона бўлиб қолди. У кошин плиткалар тайёрлайдиган пресслар ҳамда сопол идишлар тайёрланадиган поток линиялар, қолип машиналари, қуритиш камералари, сирлаш установкалари чиқаради. Комбинат маҳсулотининг қарийб 80 проценти социалистик ҳамдўстлик мамлакатларига экспорт қилинмоқда. Кейинги йилларда бу ерда Совет Иттифоқининг ўзигагина кошин плитка тайёрлайдиган 750 та пресс йиғиб жўнатилди.

Зоннеберг машинасозлари маҳсулотни ғоят сифатли қилиб тайёрлайдилар. Комбинатнинг бутун коллективи ва аввало ёш ишчилар бригадалари шу вазифани ҳал этишга ҳисса қўшмоқда. Зарбдор меҳнати учун шу бригадалардан бирига СССР ташкил этилганлигининг 60 йиллиги номи берилди.

ТЕХНОЛОГИЯНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИБ

● БУХАРЕСТ. Бухарестдаги шиша буюмлар фабрикасида йил бошидан бери иккиламчи хом ашёдан беш минг тоннадан кўп шиша тайёрланди. Натижада 3400 тонна кварц қум, 700 тонна оҳактош қазиб чиқариш ҳамда 830 тонна сода тайёрлаш учун кетадиган харажатлар, шунингдек шунча маҳсулотни ишлаб чиқариш учун керак бўладиган қарийб 450 минг кубометр табиий газнинг пули ёнга қолди.

Пойтахтдаги корхона коллективи ишлаб чиқариш технологиясини такомиллаштириш йўли билан шиша синиқларидан фойдаланиш ҳиссасини бу ерда ишлатилаётган бутун хом ашёнинг 45 процентигача етказиб, маҳсулот таннархини анча арзонлаштирди. Бу йил фабрикада 22 минг тонна иккиламчи хом ашёдан фойдаланиш мўлжалланади. Бу нарса 2 миллион кубометрдан зиёд табиий газ ва кўпдан-кўп бошқа материалларни тежашга имкон беради. (ТАСС).

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

АЙБДОР ТУРИСТЛАР

АП агентлигининг хабарига кўра, Грециянинг жанубида бизнинг кунларимизгача сақланиб келган энг йирик қадимий амфитеатрлардан бири — Эпидорус қулаш хавфи остида турибди. Эрамиздан аввалги IV асрда қурилган бу бинонинг хавф остида қолишига унинг улуғвор ёши ва табиий офатлар сабабчи эмас. Бунинг айбдорлари туристлардир. Ҳар йили амфитеатрни кўриш учун ярим миллионга яқин саёҳат ҳаваскорлари ташриф буюрадилар, айнан мана шунинг учун Эпидорус тезда қулаш арафасига тушиб қолди. Археологларнинг қайд этишича, бино асосида рўй бераётган тузатиб бўлмас структура ўзгаришлари ғаройиб ёдгорликнинг вайрон бўлишига олиб келиши мумкин.

ҚАЛАМПИРДАН ДОРИ-ДАРМОН

Қизил қалампир тансиқ овқат иштиёқмандларига яхши маълум. Аммо паприка — кўпгина мамлакатларда уни шундай атайдилар — бу фақатгина зиравор эмас, балки фармацевтика саноати учун қимматли хом ашё ҳамдир. Қизил қалампирдан ўткир таъсир этувчи капсаицин моддаси ишлаб чиқарилади. У ревматизм касалликларига қарши самарали мойлар тайёрлашда асосий компонент ҳисобланади.

ДЕНГИЗ ТУБИДАН

Австралия ғарбий соҳилларини тадқиқ этиш билан шуғулланувчи қидирув экспедицияси «Гилт Драгони» номли Дания кемасининг ҳалокатга учраган жойини аниқлади. У Австралия сувларида 1656 йилда чўкиб кетганди. Денгиз тубидан қимматли топилмалар, жумладан, қадимий навигация приборлари олиб чиқилди.

ИНГЛИЗЧА ОДИЛЛИК

Лондоннинг ишсиз кишиларидан бири — 28 ёшли Майкл О'Фаррел ўзининг жуда етарли бўлган бўш вақтини ўтказиш мақсадида Англия пойтахтининг район судларидан бирига кирди. Бундай «вақт ўтказиш» унинг учун ниҳоятда кўнгилсиз тугади, суд раиси уни қўлга олиб 7 кунлик қамоқ жазосига ҳукм қилди. О'Фарреллнинг «жинояти», дея хабар қилади «Морнинг стар» газетаси, у мажлис вақтида дам олиш галереясида ўз қўшниси билан сўзлашиб турганлигидадир.

ҒАФУР ҒУЛОМ ТУҒИЛГАН КУННИНГ 80 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

ОТАШНАФАС ШОИР

ҒАФУР ҒУЛОМ атоқли шоир, носир, оташнафас публицист ҳамдир. У коммунизм ғояларини тарғиб қилишда публицистика имкони чексиз жанр, деб билар эди. Жўшқинлик, теран фалсафий мушоҳада ва образлилик шоир публицистик асарларининг қони ва жонидир. Аслида ҳам ўқувчи қалбини ларзага соладиган эмоционалликни вужудга келтирувчи асосий восита — бу образлиликдир.

«Сарҳисоб» асарида шоир дейди: «Бугун ҳам шундай ҳолатдаман. Қирқ беш йил, Улуғ Октябрнинг биринчи кунидан шу дамгача отаонам бўлган ўзбек халқининг босиб ўтган йўлини сарҳисоб қилиб кўрсатмоқдаман». У шу давр ичида содир бўлган буюк инқилобий ўзгаришларни салмоқлаш учун таққослаш усулини қўллайди. Ўқувчи кўз ўнгида инқилобдан олдинги аянчли ҳаётнинг мудҳиш картинасини чизади. У эски Тошкент маҳаллаларидаги йўлларни тароқда қолган **хотинлар сочига**, собиқ Сирдарё музофоти бўйича ўзбеклардан чиққан яккаю ягона эмчи Шоюсуф қорининг мустамлака замони зулматини ёриб, халқ кўзига нур етказмоқчи бўлганини **милтираган шамга** қиёслайди. Бу ташбеҳлар ёзувчининг ғоявий мақсадини очишга хизмат қилади. У бувиси — Хайринисо отин ҳақида дейди: «Кенг, хушфеъл, саккиз ўғли, бир қизи вафот этганда ҳам «дод!» демаган, фақат қолган-қутган биз каби етим набиралар билан ва ўқувчи қизлар билан юпаниб қолган умрини шукроналик билан ўтказаётган бир ожиза эди... Бу ўтмиш гапларни мен шунчаки, ҳозирги умримизга қиёс учун ўйламоқдаман». Шоирнинг публицистикадаги лирик чекиниши тасаввуримизни бойитади, ўтмишда турмуш нечоғли оғир бўлганини чуқур ҳис қиламиз. Ва ниҳоят гап Улуғ Октябрь инқилобидан кейинги улкан тараққиётимизга келиб тақалади. «Аҳолисининг етти ёшидан юқориси саводли» бўлган, саноати, қишлоқ хўжалиги, маданияти беқиёс ўсган Ўзбекистоннинг бугунги жамолини кўз-кўз қилувчи ажойиб мисоллар жонз ўринларда тилга олинади. Бу эса публицист муҳокамаларининг ички моҳиятини очишга, асарда ифодаланаётган асосий фикрнинг образлилигини таъминлашга хизмат қилади, оташнафас жўшқинлик туғдиради.

„САРҲИСОБ»НИНГ яна бир жиҳати шундаки, Ғафур Ғулом умр йўли воситасида Улуғ Октябрь социалистик революциясининг кишилар тақдирида ясаган бурилишларини, юртимиз тараққиётидаги ўрнини мукаммал характерлайди. Асар мазмунига кечинмаларини сингдириб юборади, ички монолог, дейиш мумкин бўлган бу асарда адиб жузъийликдан умумийликка қараб боради. Ички монолог Улуғ Октябрь, Ленин, партияни шарафловчи монологга айланади. «... Қалбим тўла ҳаяжон билан, кўзимда қувонч ёшлари ва покиза виждон билан шу сарҳисоб якунида, Владимир Ильич, Сизга ва бизни кундан-кунга коммунизмга яқинлаштириб олиб кетаётган Сиз ташкил қилган Коммунистик партияга ва унинг Марказий Комитетига ташаккур айтаман».

Ғафур Ғуломнинг Ленин, Улуғ Октябрь ва партия ҳақидаги публицистик асарларидан шоир шахсияти эмоционалликни таъминловчи асосий восита бўлади. Чунки, ёзувчи шахсияти бу улуғ тушунчалар билан уйғунлашиб, чатишиб кетган. Ленинча ғояларнинг таъсирчан, ўзгартирувчан қудратли кучини ижтимоий воқеа-ҳодисалар тарғиботчиси бўлган публицист қалбан теран ҳис этиши табиий. «Дуруст, талант «табиий» экан, — деб ёзган эди Ғафур Ғулом бир публицистикасида. — Мабодо, талант табиий бўла қолганда ҳам Аброр Ҳидоятов ўз таланти билан кечмиш замонда нима қила олар эди?!

Боринг-чи, ўзим тўғримда ҳам айта қолай. Мен шоир киши. Агар Октябрь революцияси бўлмаганда эди, мени ва мендайларни Ленин партияси тарбия қилиб, қўлига қалам тутқазиб қўймаганда эди, мен ким бўла олардим?! Шоир бўла қолганимда нима ёзар эдиму, шеър кимга керак эди?!

Энг аввало шуки, шоир бўлиш учун савод керак, саводли бўлиш учун иқтисодий бардамлик керак. Мен буларни қаердан топар эдим? Революциядан илгариги шоирлардан кўпларини шахсан танийман ва уларнинг фожиали ҳаётларини, бўғилган ижодларини яхши биламан-ку!».

Ғафур Ғулом «Совет ўқитувчисининг бахти» публицистикасида ўқитувчилик йиллари — боқимсиз болаларни тўплаб интернат очгани, навбатчиликда ўтган тунлари ҳақида ҳаяжонланиб ҳикоя қилади. «Янги оиланинг бахтли болалари ухлайдилар. Ё ажаб, келажакда булардан кимдир ўсиб чиқади». Асарда у ширин уйқуда ётган етимлар қиёфасини қисқа, лўнда чизади. Унинг ҳар бир сатрида меҳр-муҳаббат ҳарорати сезилиб туради. Шоир ўн беш йилдан сўнг ўша етимлар тақдири билан яна қизиқади. Қарангки, уларнинг бири ҳарбий, бири ҳуқуқшунос, бири ирригатор, бири журналист, «Балли — совет муаллими шундай бахтлидирки, унинг шогирди Ватанимизнинг энг юқори органларини сайлай олади». Шукрона туйғуси воситасида Ғ. Ғулом СССР Конституцияси ҳақида образли фикр юритади. Боқимсиз болаларнинг ўтмиши ва бугунги ижтимоий фаолияти муҳокамаси воситасида шоир Бахт қонунини шарафлайди.

„ПИРИ БАДАВЛАТЛАРИМИЗ» асарида эса шоир образ яратишда халқ оғзаки ижодидан маҳорат билан фойдаланади. Тугал мазмунли эртак-лавҳа, мақоллар асарнинг таъсирчанлигини таъминлайди.

Ғафур Ғулом публицистикада халқ образини яратиш борасида улуғ ишлар қилди. Халқимизга хос кўпгина фазилатлар унинг публицистикасида кўриниш беради. Айниқса, халқимизнинг заҳматкашлиги ва бунёдкорлиги унинг ижодида ёрқин ифодасини топган. Ватанпарварлик, адолатлилик фазилатлари бадиий-публицистик воситалар ёрдамида эмоционал тасвир орқали кўрсатилган. Ғафур Ғулом 50—60 йилларда яратган публицистик асарларда пахта ижодкорларининг қисқа, ёрқин чизилган образлар галереяси юзага келди. Публицист «Дўстлар, энди теримга!», «Жон Андижоним», «Самарқанд сайқали», «Фарғонамни қутлайман», «Узр», «Яша, лазиз Тошкентим» асарларида республикамиз пахта усталари — Жўраполвон Ғойибов, унинг ўғли Холмуҳаммад Жўраев, поллик Мамажон ота Тошматов, халқимизнинг оқсоқоли Йўлдош ота Охунбобоев, Катта Фарғона каналининг кекса тўғонбошиси Бузрукхўжа Усмонхўжаев, шунингдек, Мамажон Дадажонов, Родион Эргашев сингари ўнлаб кишиларнинг портретларини кўз ўнгимизда гавдалантиради. Ана шу кишилар сиймосида пахтакорларнинг публицистик образи умумлаштирилади. «... Йўлдош ота Охунбобоев Марказий Фарғона ерларини ўзлаштиришга бел боғлаган инқилобчи партизанларимизнинг олдингиларидан эдилар. Ана шунда, кунлардан бир кун десангиз, бир тўда қари-қартанг, ёш-яланглaрни етаклаб, қадимий «Йўқолган қишлоқ»ни қидириб юрар эдилар... Йўқ, қидирмас эди... Янги қишлоқлар, янги шаҳарлар бунёд қилиш учун режа тузарди». Йўлдош ота Катта Фарғона каналидан Ёзёвонга келтирилган бир тармоқ сув бўйига 5—10 та тол ўтқазиб, халқни янги ҳаёт яратишга бошлаган эди. Бу кичик эпизодик лавҳа Йўлдош Охунбобоев ва у етакчилигидаги халқнинг ҳаётини, яратувчилик куч-қудратини образли ифодалайди. Отанинг бу улуғ ишини Бузрукхўжа Усмонхўжаевга ўхшаган табаррук кексалар давом эттирдилар...

Ғафур Ғулом Эшон ака ҳақида: «Фарғонамизнинг — Совет Фарғонасининг тирик тарихи бўлган бундай кексалар бизда табаррук саналади. — дейди. — Ахир, Эшон ака Катта Фарғона каналини қазувчилардан бириси, Ёзёвонга сув келтирган мироблардан, янтоқларга қирон солиб, миллион туп тутлар, олма-ўриклар, узумлар, бодомлар, чинорларни ўстирган отахон, тинмагур бир зотдир. У ҳозир ҳам меҳнат йўргасининг қайиш жиловини бировга бериб қўйгани йўқ. У шу улуғ, азим дарёнинг — Катта Фарғона каналининг тўғонбошиси, водийимизнинг йўғон қон томири бўлган каналимизнинг «бош врачи», билимдон Абу Али ибн Синоси бўлиб, шарафли хизмат постида асрдийда қайрағочдай, ажойиб фарзандларининг бошига кўланка солиб забардаст турибди».

Бундай образли таъриф-тавсиф қаҳрамон сиймосини гавдалантириш билан бирга, эркин меҳнат инсонни улуғлайди, деган тушунчани ҳам ёрқин ифодалайди. Энг муҳим белгилари оригинал образли ифодаланган ажойиб портрет ўзига нисбатан китобхонда актив муносабат пайдо қилади. Шу тариқа ўқувчи қаҳрамон ҳаётини мустақил, конкрет тасаввур этади.

МОҲИР МЕХАНИЗАТОР Родион Эргашев образини тасвирлашда шоир «Сен етим эмассан» шеъридан бир парча келтиради. Бу эса персонаж портретини образли ифодалайди. Улуғ Ватан уруши йилларида Ўзбекистонга келиб қолган ленинградлик бу бола фарғоналик Эргаш ота оиласида вояга етди, оила қурди, фарзанд кўрди. Родион уста пахтакор бўлиб етишди. Ёзёвонни ўз юрти, деб билди. Шоир Родион тақдирида урушнинг бошида ёзган «Сен етим эмассан, тинчлан жигарим, Қуёшдек меҳрибон Ватанинг онанг, Заминдай вазмину, Меҳнаткаш мушфиқ, Истаган нарсангни тайёрлагувчи, Халқ бор — отанг бор», каби ҳаётбахш сатрларининг нақадар тўғри эканлигини кўради ва бундан ғоят қувонади. У бу ҳақда шундай дейди: «Худди шеърда айтилгандай бўлди. Фарғона ери отадай меҳрибонлик қилди. Фақат «Тинчлан жигарим» сатрини:

Ватанинг шарафи,
Халқинг шарафи.
Ўз озод ерингда
Ишла, жигарим. —

деб тузатиш керак бўлади, холос...»

Ғафур Ғулом публицистик асарларида ёшлар образини алоҳида меҳр-муҳаббат билан тасвирлади. «Биз келажакка ишонган улуғ халқмиз, — деб ёзади публицист. — Шунинг учун ҳам ёшларга эътиқодимиз катта. Улкан-улкан ишларни уларга ишониб топшириб қўяверамиз. Чунки, эскилар айтгандек, эндиги кунлар бизнинг чироғимизни шулар ёқади». Ғафур Ғуломнинг оташнафас публицистикаси ёшлар қалбини чироқдек мунаввар этади. Замондошларимизни улуғвор ишлар, курашларга ундайди. Ёниқ ҳарорат билан йўғрилган бу бебаҳо мерос умрбоқийдир.

Ғулом ҒАФУРОВ,
филология фанлари кандидати.

ФОТОМУХБИР АРХИВИДАН

Фотомухбир В. Сироткин ушбу суратни олтмишинчи йилларда олган эди. Унда оташнафас шоир қардош республикалардан келган бир группа ёзувчилар билан суҳбатлашаётган пайт тасвирланган.

КЎЧАТ ЭКИНГ, БОҒ ҚИЛИНГ!

МЕВАЗОРЛАР КЕНГАЯДИ

Қарши районидаги академик Шредер номли мевали дарахт кўчатлари етиштирувчи совхозда шу кунларда ишлар қизғин. Областнинг колхоз ва совхозларига кўчат етказиб бериш билан бирга мевали дарахтларни, токзорларни парвариш қилиш ишлари ҳам олиб борилмоқда.

Ўтган ойлар мобайнида хўжаликларга 1 миллион 115 минг дона мевали дарахт кўчати, 1 миллион 665 минг ток қаламчаси, 87 минг туп анор кўчати, 70 мингта ҳар хил манзарали кўчат етказиб берилди.

Мевали кўчат етиштирувчи хўжаликда бу йил токзорлар майдони яна 18 гектарга кенгайиб, жами майдон 120 гектарга етди. 1980 йили ташкил этилган совхозда бу йил биринчи марта 25 гектар майдондаги токзор ҳосилга киради. Соҳибкорлар бу йил давлатга пландаги 170 тонна ўрнига 220 тонна узум топширишга аҳд қилишган. Шодмон Эшмуродов, Жума Бердиев, Холиқ Равшанов, Жўра Шарипов бошлиқ узум ва мева етиштирувчи бригадалар баҳорги ишларни кўнгилдагидек олиб бормоқдалар.

Совхозда бу йил мевазорлар майдони яна 20 гектарга кенгайтирилди. Мевазорлар майдони энди 100 гектардан ошди.

Ж. МУЙСИНОВ,
жамоатчи мухбир.

АХБОРОТ

ТЎЙГА ТЎЁНА БИЛАН

Ўзбекистон металлургия заводи йил бошидан буён 61915 тонна пўлат, 26630 тонна прокат ва 3 миллион сўмлик сирланган идишлар ишлаб чиқарди. Шундай қилиб корхона ишчилари пландагидан 115 минг сўмликдан ортиқ маҳсулот тайёрлаб бердилар. Корхона ташкил этилганидан буён ўтган салкам қирк йил мобайнида биринчи марта шундай миқдорда маҳсулот тайёрланди. Завод коллективи бу йил пландан ташқари 7 минг тонна пўлат, 2500 тонна прокат ва 24 минг сўмлик сирланган идишлар ишлаб чиқаришга қарор қилди. Бу корхонанинг яқинда нишонланадиган қирқ ёшлик тўйига муносиб тўёна бўлади.

С. МОРОЗОВ.

ИСТЕЪМОЛ БУЮМЛАРИ — ХАЛҚҚА

Самарқанддаги В. И. Ленин номли «Красний двигатель» заводида халқ истеъмол буюмлари ишлаб чиқариш цехи ташкил этилганига ҳеч вақт бўлгани йўқ. Цех чўяндан ишлаб чиқараётган бежирим қумғонлар, мебеллар учун оёқлар, боғ ва ҳовлилар учун панжара каби хилма-хил буюмлар харидорларга манзур бўлмоқда.

Цех ишчилари ўтган йили пландан ташқари 18 минг сўмлик ана шундай маҳсулот реализация қилдилар. Бу йил улар 44 минг сўмлик халқ истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришга аҳд қилганлар. Корхона коллективи ўртасида бошланган ўзаро социалистик мусобақада Иван Цегун бошлиқ бригада аъзолари намуна кўрсатмоқдалар.

А. АШУРОВ.

ФАН ОЛАМИДА

ОЛИМ ҚУРИЛИШ МАЙДОНИДА

Молдавия пойтахтидаги янги уйларнинг хонадонлари ўз квартираларидаги қабартма безакларни нозик бадиий иш деб қабул қилдилар. Безакли шифт плиталари ишлаб чиқаришни ўзлаштира бошлаган Кишинёв тажриба-экспериментал комбинати шундай кутилмаган совға тайёрлади.

Бу ишнинг автори — Кишинёв политехника институтининг катта илмий ходими И. Педченко панел тайёрлаш усулини бетонга нақш солиш деб атади. Унинг авторлик гувоҳномаси билан тақдирланган 60 та ихтироси республика қурилиш индустрияси самарадорлигини юксалтиришга ёрдам бермоқда. Олим қурилиш майдони ва тармоқ корхонасига келди ва мутахассисларни янгиликка қизиқтирди. Эндиликда уни комбинатнинг техник кенгашларига таклиф этиб турушибди. Бу кенгашларда йирик панелли уйсозликнинг актуал проблемалари муҳокама қилинмоқда. Унинг илмий ечимини хўжалик шартномаларига биноан институт бажармоқда. Корхона эса янгиликнинг амалга оширилишини гарантиялайди. Корхонада рационализатор слесарь, Молдавия ССР давлат мукофотининг лауреати М. Ткач бошчилигида жорий этиш группаси ташкил этилди. Бундай кооперациялаш натижасида бир қанча сермеҳнат қурилиш ишлари механизациялаштирилди. Масалан, ишчилар уйларнинг деворларини шпаклевка қилиш ва бўяшга анча вақт ва куч-ғайрат сарфлашлари маълум. И. Педченко эса сувоқчи-бўёқчиларнинг ишини анча енгиллаштиришни таклиф этди: эндиликда безак қоришмаси плита юзига 8 минутда бир текис қилиб туширилади. Бу янгилик комбинатда муваффақият билан лаборатория синовидан ўтди.

Олим билан ишчиларнинг куч-ғайратлари натижасида электр пайвандлашда металлнинг исроф бўлиши анча камайди, темир-бетон конструкцияларни бириктиришнинг принципиал янги усули вужудга келтирилдики, бу нарса уларни ишлатиш муддатини анча узайтирди.

Энди биноларнинг ташқи деворларига кошин қоплаш усулини механизациялаш ва жорий этиш вазифаси турибди. Бу иш учун И. Педченко СССР халқ хўжалиги ютуқлари виставкасининг кумуш медали билан мукофотланганди. Бу ечим безак ва кошин «умри»ни икки баравар узайтирибгина қолмай, цемент сарфини анча камайтиришга ҳам ёрдам беради. Дастлабки ҳисобларга кўра ихтирочининг новаторлик изланишлари туфайли вужудга келган барча прогрессив ғояларни амалга ошириш республиканинг қурилишларида ҳар йили миллион сўмликдан кўп маблағни тежаш имконини беради.

(ТАСС).

ОБУНАЧИЛАР МАМНУН

Урганч шаҳар китоб савдосига қарашли «Эврика» китоб магазини ходимлари китобларни оммага етказишда жонбозлик кўрсатиб, савдо қилишнинг турли формаларидан фойдаланмоқдалар. Ҳатто улар узоқ Қорақумда ишлаётган «зангори олов» ижодкорлари билан яқиндан мулоқотда бўлиб, обуна бўлган сиёсий ва бадиий адабиётлар махсус вертолётларда уларга етказиб беріляпти. Магазин ходимлари яқинда ана шундай китоб савдоси муносабати билан газчилар ҳузурида бўлиб, Қорақум газ трассаси сафаридан қайтдилар.

СПОРТ

ШАХМАТ:

ҚУЧЛИЛАР САФИДА

Москвада мамлакат чемпионати байроғи эллигинчи марта кўтарилди. Юбилей чемпионатида 17 кучли шахматчи ўзаро дона суришга киришди. Улардан 13 нафари халқаро гроссмейстер ва икки киши халқаро мастер унвонига эга. Жаҳон чемпиони Анатолий Карпов ҳамда таниқли шахматчилар Тигран Петросян Михаил Таль, Александр Белявский, Лев Полугаевскийларнинг баҳслари мухлисларда яхши таассурот қолдирмоқда. Олий лига мамлакат чемпионатида иккинчи марта иштирок этаётган тошкентлик халқаро мастер Георгий Аъзамов ҳам мусобақага пухта ҳозирлик кўрди. У дастлабки учрашувни севастополлик Владимир Маланюк билан ўтказди. Беш соат давом этган дона суришларда пинагини бузмай ўтирган шахматчимиз иккита ортиқча пиёдаси билан қўли баланд ҳолда ўйинни кечиктиришга муваффақ бўлди. Дастлабки турда А. Белявский — А. Юсуповдан, В. Тукмаков — Ю. Разуваевдан, Ю. Балашов — Р. Ваганяндан устун келдилар.

ФУТБОЛ:

ЯШИЛ МАЙДОНЛАРДА

● ОЛИЙ ЛИГА. Мамлакат чемпионатининг учинчи тур учрашувлари «Металлист» ва Киев динамочилари (2:0) ҳамда ЦСКА — Кутаиси торпедочилари (1:0) ўйини билан бошланди. Қолган учрашувлар кеча ўтказилди.

● ИККИНЧИ ЛИГА. Еттинчи — Ўзбекистон зонасига кирувчи 21 команда ўртасида мамлакат чемпионатининг дастлабки тур ўйинлари ўтказилди: «Шахриханец» — ОРМ — 3:1, «Олға» — «Навбаҳор» — 2:0, «Хива» — «Динамо» — 2:4, «Хоразм» — «Зарафшон» — 0:3, «Бешкент» — «Амударё» — 0:0, «Ҳисор» — «Наримановец» — 3:1, «Соҳибкор» — «Нефтяник» — 0:0, «Янгиер» — «Олой» — 1:0, «Хўжанд» — «Пахтакор» — 1:1, «Ёшлик» — «Автомобилист» — 0:0.

УРИНЛАР ВА СОВРИНЛАР

● СУВ ТЎПИ. СССР терма командаси Испанияда ўтказилаётган халқаро турнирда пешқадамлик қилмоқда. Ватерполчиларимиз Югославия [9:5], Италия [8:9], Голландия [9:8], Куба [11:10], ГДР [9:8], Испания [15:8] командалари билан учрашдилар. Терма команда составида Москва Олимпиадасининг чемпиони тошкентлик Э. Шагаев ҳам иштирок этмоқда.

Редактор М. ҚОРИЕВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

РЕСПУБЛИКА ДАВЛАТ ҚЎҒИРЧОҚ ТЕАТРИНИНГ

РЕПЕРТУАР ПЛАНИ

9 апрель соат 11, 13 ва 15.00 да ЎТКИР ШОХЛИ БУҚАЧА (соат 15.00 да ўзбек тилида).

10 апрель соат 11, 13 ва 15.00 да — СИРЛИ ГИППОПОТАМ, соат 19.00 да — ХОАКИН МУРЬЕТ ЮЛДУЗИ ВА ЎЛИМИ (катталар учун).

16 апрель соат 11, 13 ва 15.00 да — СЕМУРҒ (соат 15.00 да ўзбек тилида).

17 апрель соат 11, 13 ва 15.00 да СЕНИМИ, БЎРИ ШОШМАЙ ТУР!

23 апрель соат 11, 13 ва 15.00 да — МАУГЛИ (соат 15.00 да ўзбек тилида). соат 19.00 да ХОАКИН МУРЬЕТ ЮЛДУЗИ ВА ЎЛИМИ (катталар учун).

24 апрель соат 11, 13 ва 15, 17.00 да — АЛЁНУШКА ВА ИВАНУШКА.

30 апрель соат 11, 13, 15.00 да — ДЮЙМОВОЧКА.

Театр кассаси чоршанба, пайшанба, жума кунлари соат 10 дан 15 гача, шанба ва якшанба кунлари соат 10 дан 17 гача ишлайди.

56-73-95 (94) телефон номери бўйича соат 10 дан 15 гача справкалар олиш мумкин.

●

БУТУНИТТИФОҚ ГЕРБИЦИДЛАР ВА ЎСИМЛИКЛАРНИ ЎСТИРИШ РЕГУЛЯТОРЛАРИ ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ (ВНИТИГ) ЯНГИЙЎЛ ШАҲРИДА жойлашган биологик синовлар бўлимидаги вакант вазифаларга

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

бошлиқлар: гербицидлар, дефолиантлар ва десикантларни дала шароитларида синаш, инсектофунгицидларни дала шароитларида синаш секторлари (қишлоқ хўжалик фанлари кандидатлари);

катта илмий ходим: инсектофунгицидларни дала шароитларида синаш сектори (қишлоқ хўжалик фанлари кандидати):

кичик илмий ходимлар: гербицидлар, дефолиантлар ва десикатларни дала шароитларида синаш (4), инсектофунгицидларни дала шароитларида синаш (2).

Конкурс муддати — 18 апрелгача.

Ҳужжатлар қуйидаги адресга юборилсин: Уфа шаҳри, 29-алоқа бўлими, Ульяновлар кўчаси, 65-уй, илмий секретарь. Телефон: 5-39-41.

●

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг

ПОЛИМЕРЛАР ХИМИЯСИ ВА ФИЗИКАСИ ИНСТИТУТИ

полимерларни стабиллаштириш лабораторияси

кичик илмий ходими (органик химия ихтисоси бўйича, фан кандидати).

ВАКАНТ ВАЗИФАСИГА

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

КОНКУРС МУДДАТИ — 26 АПРЕЛГАЧА.

Мурожаат учун адрес: 700061, Тошкент шаҳри, 61-алоқа бўлими, Гоголь кўчаси, 74-уй.

Ўзбекистон ССР Тайёрлаш министрлиги коллегияси, партия ва касаба союз ташкилотлари ҳамда Ўзбекистон ССР Социал таъминот министрлиги коллективи Тайёрлаш министрлиги кадрлар бўлимининг собиқ бошлиғи, республика миқёсидаги шахсий пенсионер, 1932 йилдан буён КПСС аъзоси

Маннон Ғуломович ҒУЛОМОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор қиладилар.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

5 АПРЕЛЬ, СЕШАНБА

МОСКВА-I. 9.00 — Время. 9.30 — Концерт. 10.30 — 78-микрорайон. Бадиий фильм. 11.45 — Ҳужжатли фильм. 12.15 ва 15.00 — Янгиликлар. 15.20 — Социалистик мамлакатлар ҳужжатли фильмлари. 16.00 — Вильнюс квартети ижро этади. 16.30 — Мухбирларимиз ҳикоя қиладилар. 17.10 — Янгра, бандура. 17.40 — Эфиопия пойтахти Аддис Абеба. 18.00 — Белоруссия телевидениесининг программаси. 19.00 — Ҳовлимизнинг файзи ўзимизга боғлиқ. 19.15 — Дунё воқеалари. 19.30 — Ернинг чинакам хўжайини бўлиш керак. 20.00 — Халқаро конкурслар лауреати В. Бакк чалади. 20.25 — Вертикал бўйлаб пойгалар. Уч серияли телевизион бадиий фильм. 1-серия. 21.30 — Время. 22.05 — Ю. Тинянов «Ўйлар», «Учрашувлар...». 23.10 — Дунё воқеалари. 23.25 — Спорт ҳафталиги.

МОСКВА-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Ҳужжатли фильм. 9.35 ва 10.40 — Тарих. 10.00 ва 14.10 — Француз тили. 10.30 — Коинот пароли. Ҳужжатли фильм. 11.05 — Декоратив — амалий санъат. 11.35 ва 12.40 — География. 12.05 — Шахмат мактаби. 13.10 — Тарих. 13.40 — Қизил китоб нималар ҳақида ҳикоя қилди. 14.40 — Карл Маркс барҳаёт. 15.20 — Космик аср. Солнома саҳифалари. 3-фильм. 16.20 ва 18.30 — Янгиликлар. 18.50 — Телевизион очерк. 19.30 — Совет Иттифоқига хизмат қиламан. 20.30 — Хайрли тун кичкинтойлар. 20.45 — Халқаро панорама. 21.30 — Время. 22.05 — Ўтган йилги кадриль. Бадиий фильм. 23.15 — Я. Сибелиус 7-симфония.

ТОШКЕНТ-I. 11.30 — Болалар учун фильм. 12.00 — Етти тепалигида. Телевизион фильм. 12.30 — Адабиёт. 13.00 — Альба Регия. Бадиий фильм. 2-серия. 18.05 — Мультфильмлар. 18.45 — Ўсмирлар ижоди. 19.15 — Ўзбекистон. 19.30 — Ахборот. 19.45 — Пластика симфонияси. 20.10 — Тошмуҳаммад Саримсоқов. Ҳужжатли фильм. 20.30 — Ахборот. 20.50 — Концерт. 21.30 — Время. 22.05 — Ҳужжатли фильм. 22.50 — Театр ва замон.

ТОШКЕНТ-II. 18.25 — Нурафшон шаҳар Майлисой. Телевизион фильм. 18.50 — Биология. 19.20 — Инглиз тили. 19.50 — Челкен. Телевизион фильм. 22.00 — Янгиликлар. 22.20 — Физика. 21.20 — Чингиз Аҳмаров. Телевизион фильм. 21.30 — Время. МТ. II.

6 АПРЕЛЬ, ЧОРШАНБА

МОСКВА-I. 9.00 — Время. 9.40 — Ўсмирлар ижоди. 10.10 — Вертикал бўйлаб пойгалар. Уч серияли телевизион бадиий фильм. 1-серия. 11.15 — Саёҳатчилар клуби. 12.15 — Ҳужжатли фильм. 12.45 ва 15.00 — Янгиликлар. 15.20 — Комсомол — менинг тақдиримда. Ҳужжатли фильм. 16.10 — Л. Бетховен. 16.40 — Ҳунар-техника билим юртларида нимага ва қандай қилиб ўргатишади. 17.10 — Сувга сакраш бўйича Европа кубоги. 17.50 — Ҳужжатли фильмлар. 18.30 — Очиқ дарс. 19.00 — Расмларда қуёш акси бор. 19.15 — Дунё воқеалари. 19.30 — Фан ва турмуш. 20.00 — Балет артистларининг концерти. 20.25 — Вертикал бўйлаб пойгалар. Бадиий фильм. 2-серия. 21.30 — Время. 22.05 — А. В. Неждaнова уйида. 23.25 — Дунё воқеалари.

МОСКВА-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Боғ бунёд эт. 9.35 ва 10.35 — Жамиятшунослик. 10.05 — 14.10 — Немис тили. 11.05 — Физика. 12.40 — Тарих. 12.05 — Ота-оналар, Сизлар учун. 13.10 — География. 13.40 — Тарих. 14.40 — А. И. Куприн. Ҳаёти ва ижоди саҳифалари. 15.25 — Космик аср. Солнома саҳифалари. 16.25 ва 18.30 — Янгиликлар. 19.50 — Камалак 19.20 — Ҳаммаси интизомдан бошланади. 20.00 — Оналар мактаби. 20.30 — Хайрли тун кичкинтойлар. 20.45 — Украина бадиий коллективларининг чиқиши. 21.00 — Мотоцикл пойгаси бўйича Европа чемпионати. 21.30 — Время. 22.05 — Инсон туғилди. Бадиий фильм.

ТОШКЕНТ-I. 11.30 — Физика. 12.00 — ВАЗ завод ва одамлар. Ҳужжатли фильм. 12.30 — Химия. 18.05 — Мультфильм. 18.15 — Ўсмирлар учун эшиттириш. 18.45 — КПСС Марказий Комитети ноябрь (1982 йил) Пленуми қарорлари ҳаётга! 19.30 — Ахборот. 19.45 — Адабий альманах. 20.30 — Ахборот. 20.50 — Камолот сири. 21.30 — Время. 22.05 — Экишда суръат ва сифат. 22.20 — Ёшлик. 23.30 — Бугун оламда нима гап?

Радио

БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА. 8.30 — Т. Тўла шеърлари билан айтиладиган қўшиқлар. 9.30 — Дўстлик байроғи. 12.10 — Ишчинома. 13.00 — Чорвалор. 14.00 — Табаррук замин. 18.15 — Сиёсий билимлар радиоуниверситети. 19.25 — Ёшлик. 20.50 — Ўз ўрнидаги одам. 22.30 — Ўзбек Давлат телевидениеси ва радиоси дуторчи қизлар ансамблининг концерти.

СОВЕТ УЗБЕКИСТОНИ

Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

БИЗНИНГ АДРЕС: 700000, Тошкент-П, Ленин кўчаси, 41

ТЕЛЕФОНЛАР

Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 33-21-43, 32-53-16, 32-53-20, 33-11-49, 32-54-13.